วัดประยุรวงศาวาส
กับราชินิกุลบุนนาค

วัดประยุรวงศาวาส กับราชินิกุลบุนนาค

ประวัติวัดประยุรวงศาวาส

รวบรวมโดย

พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี)

วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

จัดพิมพ์ถวายเป็นมุทิตาสักการะ แด่

พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที)

พระครูสุทธิปริยัตยาทร (สมชาย จารุวฑฺฒโน)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ในโอกาสที่ได้รับพระราชทานตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์

เป็นพระครูสัญญาบัตร

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ (ผจล.ชพ.)

๕ ธันวาคม ๒๕๔๙

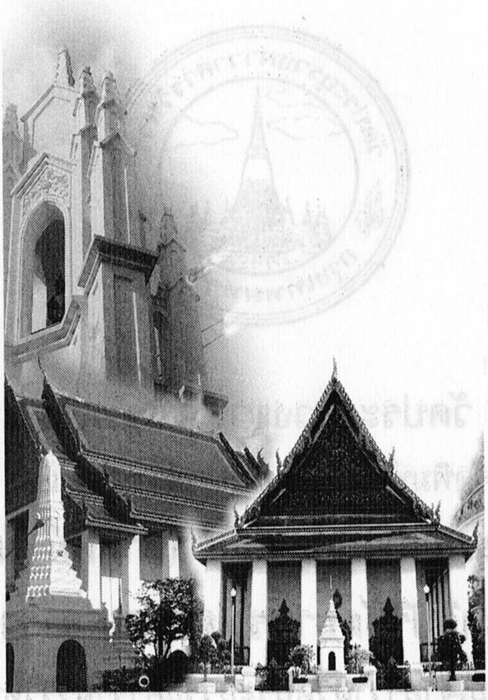

สัมปสาทนียพจน์

ในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ นี้ ท่าน**พระครูปลัดศีลวัฒน์** (อาทิตย์ อตุถเวที น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.ม.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ในราชทินนาม ที่ **พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ** และท่าน**พระครูสุทธิปริยัตยาทร** (สมชาย จารุวฑฺฒโน น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเลขานุการองค์การสาธารณูปการวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ การที่มีพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษพร้อมกันในปีเดียวถึงสองรูปครั้งนี้ ได้นำความเป็นมงคลให้เกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาชาววัดประยุรวงศาวาสอีกครั้งหนึ่ง

ท่านพระครูทั้งสองนั้น เป็นพระเถระที่มีปฏิปทามั่นคงในพระพุทธศาสนา มีศีลาจารวัตรเรียบร้อยดีงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตนทรงความรู้ความสามารถ และเสียสละช่วยเหลือในกิจการงานของวัดด้วยดีเสมอมา โดยที่ท่านพระครูสุทธิปริยัตยาทร นอกจากจะเป็นพระธรรมกถึกที่แสดงพระธรรมเทศนาได้อย่างไพเราะน่าฟังแล้ว ท่านยังได้ขวนขวายปฏิบัติหน้าที่ในงานด้านสาธารณูปการอย่างเต็มกำลังความสามารถ จนเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของเจ้าอาวาส

ส่วนท่านพระครูโสภณปริยัตยานุกิจนั้น ได้รับภารธุระในสำนักงานเจ้าคณะภาค ๒ อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง จนเป็นที่ไว้วางใจของเจ้าคณะภาค นอกจากนี้ท่านยังช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างๆ และเป็นกำลังสำคัญในการอบรมเยาวชนผู้สมัครสอบธรรมศึกษา นับว่าเหมาะสมแล้วที่ท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขานุการองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาส

นอกจากนี้ท่านพระครูโสภณปริยัตยานุกิจ ยังมีความวิริยะอุตสาหะในการรวบรวบและจัดพิมพ์ผลงานทางวิชาการเรื่องแนวคิดวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระธรรมโกศาจารย์ และ เรื่องวาทะหลวงตา "แพรเยื่อไม้" เพื่อมอบเป็นปฏิการะแก่พระสังฆาธิการและผู้ที่มาร่วมแสดงมุทิตาสักการะในครั้งนี้

ในการนี้ คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสยังได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่องประวัติวัดประยุรวงศาวาสกับราชนิกุลบุนนาค เพื่อให้ท่านพระครูทั้งสองแจกเป็นธรรมบรรณาการในครั้งนี้ด้วย

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติที่ได้บำเพ็ญแล้ว จงมารวมกันเป็นพลวปัจจัย อำนวยพรให้ท่านพระครูสุทธิปริยัตยาทร และพระครูโสภณปริยัตยานุกิจ เจริญงอกงามไพบูลย์ในพระบวรพุทธศาสนา และเพียบพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัยคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ.

(พระธรรมโกศาจารย์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ

(อาทิตย์ อตฺถเวที น.ธ.เอก,ป.ธ.๓,พธ.บ.,พธ.ม.)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ประวัติย่อ
พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที)

ชื่อ

พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที) (ซองดี)

วัน/เดือน/ปีเกิด

๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ อายุ ๓๓ พรรษา ๑๔

การศึกษา

- น.ธ.เอก, ป.ธ.๓,
- พธ.บ. (พุทธจิตวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก ดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำแหน่ง/หน้าที่

- ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- ผู้ช่วยเจ้าคณะผู้ปกครองคณะ ๖ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การปกครองวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การศึกษาวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การสาธารณูปการวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการขั้นพื้นฐานการศึกษาของโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (ส.ว.ย.)
- กรรมการควบคุมการบริหารงานฌาปนสถาน วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- หัวหน้าเจ้าหน้าที่ดูแลองค์พระบรมธาตุเจดีย์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

- เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานเจ้าคณะภาค ๒
- เลขานุการองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- เลขานุการคณะกรรมการดำเนินงานองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- เลขานุการคณะกรรมการภาคฝึกปฏิบัติวิชาการองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- เลขานุการคณะทำงานสำรวจการเงินของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- เลขานุการคณะกรรมการจัดระเบียบการบำเพ็ญกุศลในช่วงเทศกาลสงกรานต์
- เลขานุการคณะกรรมการศึกษาแนวทางปรับปรุงการศึกษาสำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- ผู้ช่วยเลขานุการวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- พระวิทยากรสอนวิชาพระพุทธศาสนา ประจำโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (ส.ว.ย.) สังกัด สปช.
- พระวิทยากรสอนวิชาพระพุทธศาสนาประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- หัวหน้าพระวิทยากรสอนธรรมศึกษา ประจำโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย
- หัวหน้าพระวิทยากรสอนธรรมศึกษา ประจำโรงเรียนสีตบุตรบำรุง
- หัวหน้าพระวิทยากรสอนธรรมศึกษาประจำโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (สวย.)
- ครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา สังกัดกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนจิตรลดา

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๓๓–๒๕๓๕ – พระวิทยากรสอนวิชาพระพุทธศาสนา ประจำโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระพุทธบาทตากผ้า จ. ลำพูน

พ.ศ. ๒๕๓๔–๒๕๓๕	– ครูสอนนักธรรมแก่พระภิกษุสามเณร ประจำสำนักเรียนวัดพระพุทธบาทตากผ้า จ.ลำพูน
พ.ศ. ๒๕๓๔–๒๕๓๕	– เลขานุการเจ้าสำนักเรียนวัดพระพุทธบาทตากผ้า จ.ลำพูน
พ.ศ. ๒๕๓๘–๒๕๔๖	– พระวิทยากรสอนวิชาพระพุทธศาสนา ประจำศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
พ.ศ. ๒๕๔๐–ปัจจุบัน	– หัวหน้าพระวิทยากรสอนวิชาพระพุทธศาสนา ประจำโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (ส.ว.ย.) สังกัด สปช.
พ.ศ. ๒๕๔๓–๒๕๔๕	– พระวิทยากรสอนวิชาพระพุทธศาสนา ประจำโรงเรียนวัดประยุรวงศ์ (ก.ทร.ปว.) สังกัด
พ.ศ. ๒๕๔๑	– หัวหน้าโครงการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๓๙	– รองเลขานุการเจ้าสำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
พ.ศ. ๒๕๔๐	– เลขานุการเจ้าสำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
พ.ศ. ๒๕๔๒	– เลขานุการคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอบรมหลักสูตร “การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานเลขานุการเจ้าคณะพระสังฆาธิการ” ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒
พ.ศ. ๒๕๔๑–๒๕๔๗	– รองเลขานุการองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
พ.ศ. ๒๕๔๗–ปัจจุบัน	– เลขานุการองค์การเผยแผ่ และคณะกรรมการดำเนินงานองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
พ.ศ. ๒๕๔๕	– เลขานุการคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอบรมหลักสูตรพระนักเทศน์หนกลาง
พ.ศ. ๒๕๔๕–ปัจจุบัน	– เลขานุการคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอบรมหลักสูตรพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
พ.ศ. ๒๕๔๒–ปัจจุบัน	– เลขานุการคณะกรรมการออกข้อสอบนวกภูมิ สนามสอบคณะสงฆ์ภาค ๒
พ.ศ. ๒๕๔๔	– เลขานุการคณะกรรมการดำเนินงานบูรณะปฏิสังขรณ์หมู่กุฏิคณะ ๖ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๕-ปัจจุบัน – หัวหน้าพระวิทยากรสอนธรรมศึกษา ประจำโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย

พ.ศ. ๒๕๔๖ – ประธานคณะกรรมการยกร่างหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ประจำโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๔๓ – เป็นพระครูปลัด ในฐานานุกรมของพระราชวรมุนี ที่ **พระครูปลัดอาทิตย์ อตุถเวที**

พ.ศ. ๒๕๔๘ – เป็นพระครูปลัด ในฐานานุกรมของพระธรรมโกศาจารย์ ที่ **พระครูปลัดศีลวัฒน์**

พ.ศ. ๒๕๔๙ – ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ในราชทินนาม ที่ **พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ**

ประกาศเกียรติคุณ

พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙ (ห้าปีซ้อน) ได้รับประกาศเกียรติคุณ จากโรงเรียนบ้านปงถ้า อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ในฐานะศิษย์เก่าดีเด่นผู้สนับสนุนด้านการศึกษา

ที่ทำงาน สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กทม. ๑๐๖๐๐
โทร. ๐-๒๔๖๕-๕๕๙๒,
www. watprayoon.org

ที่อยู่ปัจจุบัน วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร คณะ ๖ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐
โทร.๐-๒๘๙๐-๑๘๓๗, ๐๘-๑๓๗๑-๔๖๕๐
E-mail: arthit.son@hotmail.com

พระครูสุทธิปริยัตยาทร

(สมชาย จารุวฑฺฒโน น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ.)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ประวัติสังเขป

พระครูสุทธิปริยัติยาทร (สมชัย จารุวฑฺฒโน)

***

ชื่อ พระครูสุทธิปริยัติยาทร ฉายา จารุวฑฺฒโน อายุ ๔๗ พรรษา ๒๗ น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ. วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

- ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- เจ้าคณะปกครองคณะ ๒ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การปกครองวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- รองประธานองค์การสาธารณูปการวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การศึกษาวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการมูลนิธิเทพประสิทธิคุณ (มงคล วิโรจโน)
- กรรมการมูลนิธิ “หลวงตา แพรเยื่อไม้”
- กรรมการและเลขานุการทุนนิธิพระฉัตรไชย ชยมงฺคโล
- พระกรรมวาจาจารย์
- กรรมการมูลนิธิพุทธวรญาณ ที่โรงพยาบาลพุทธเลิศล้านภาลัย จ.สมุทรสงคราม

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๕๑๕ สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดปรกสุธรรมาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

พ.ศ. ๒๕๔๒ สำเร็จวิชาสามัญมัธยมปีที่ ๖

พ.ศ. ๒๕๒๖ สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๓๐ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๘ สำเร็จพุทธศาสตร์บัณฑิต คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้รับการฝึกอบรมวิชาการพูดต่อที่ชุมชน ของชมรมวาทศิลป์พิชัยญาติการาม

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับการฝึกอบรมจบหลักสูตรโครงการอบรมพระวิทยากรของคณะกรรมการนิสิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้ผ่านการอบรม เทคนิคการเทศนา รุ่นที่ ๔ นำนักพัฒนาทักษะทางความคิด

พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการเสริมความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทยสำนักเสริมการศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับการฝึกอบรมจบหลักสูตรวิชาการทศนา รุ่นที่ ๕ ขององค์การเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้ผ่านการอบรม เรื่องบทบาทพระสงฆ์ ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย สำนักส่งเสริมการศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้สำเร็จการฝึกอบรม หลักสูตร นักเผยแผ่ธรรมะทางวิทยุกระจายเสียง รุ่นที่ ๕มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์

มีความชำนาญด้านนวกรรม

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับแต่งตั้งดำรงตำแหน่งพระครูฐานานุกรมของ พระธรรมวิสุทธาจารย์ (มงคล วิโรจโน) เจ้าอาวาส วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ที่ **พระครูปลัดวิสุทธิวัฒน์**

พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก ในราชทินนาม ที่ **พระครูสุทธิปริยัตยาทร**

พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม

***

โสมนัสสกถา

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในธัมมจักรกัปปวัตนสูตรตอนหนึ่งว่า ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ แปลว่า ปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้น เป็นทุกข์ ขณะเดียวกัน ปรารถนาสิ่งใดแล้วได้สิ่งนั้น ก็เป็นสุข

ข้าพเจ้าปลื้มใจพลันที่ได้สดับข่าวเนื่องในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙ นี้ พระครูปลัดศีลวัฒน์ (อาทิตย์ อตฺถเวที น.ธ.เอก,ป.ธ.๓,พธ.บ.,พธ.ม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส และเลขานุการองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาส ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โปรดฯ พระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ ในราชทินนามที่ **“พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ”**

การได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดฯ เป็นชั้น “พิเศษ” เป็นเครื่องยืนยันและรับประกันว่า ผู้ที่ได้รับนั้นต้องพิเศษจริงๆ ท่านพระครูฯ ก็เช่นเดียวกัน มีอะไรๆ พิเศษในตนหลายประการ อาทิ *คุณวุฒิก็พิเศษ คุณสมบัติก็พิเศษ คุณประโยชน์ก็พิเศษ คุณภาพก็พิเศษ คุณธรรมก็พิเศษ คุณความดีที่ได้บำเพ็ญก็พิเศษ* จึงทำให้ได้รับพระราชทานสิ่งพิเศษๆ เป็นเหตุนำมาซึ่งปีติโสมนัสกันทั่วหน้า นับว่าเป็นการเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

อนึ่ง ในวโรกาสอันเป็นมงคลพิเศษนี้ ท่าน**พระครูสุทธิปริยัตยาทร** (สมชาย จารุวฑฺฒโน) น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส และเลขานุการองค์การสาธารณูปการ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดฯ พระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ เช่นกันนับเป็นอัศจรรย์ของวัดที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศยิ่งนี้ถึง ๒ รูป

ในวโรกาสเดียวกัน ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เพราะท่านทั้งสอง เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความดี มีความสามารถ มีโอกาส มีผู้สนับสนุน และที่สำคัญมีบุญกุศลได้ทำไว้เรียกว่า มีโชค มีช่วง และมีช่อง จึง “ส่องแสง” สว่างไสว ข้าพเจ้าชื่นใจที่ได้พระดีๆ มาเป็นอัญมณีเป็นศรีแก่พระอาราม วัดประยุรวงศ์โชคดีอีกเช่นเคย.

พระราชธรรมวาที
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
ประธานองค์การสาธารณสงเคราะห์

ธรรมะบันดาล

อันว่าลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ทุกคนล้วนต้องการ เพราะเป็นแก้วสารพัดนึก ที่ช่วยบันดาลให้บังเกิดประโยชน์ และความคล่องตัวในชีวิตปัจจุบันได้ทันตาเห็น

หากผู้ใดต้องการ พระบรมศาสดาจารย์ทรงสอนให้ปฏิบัติตามหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ประการ คือ

๑.	อุฏฐานะ	ขยันหา
๒.	อารักขา	รักษาทรัพย์
๓.	กัลยาณมิตตตา	คบกับบัณฑิต
๔.	สมชีวิตา	ใช้เศรษฐกิจพอเพียงหล่อเลี้ยงชีวิต

แล้วจะได้ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ตามที่ต้องการ อย่างท่านพระเถระทั้ง ๒ รูป เป็นตัวอย่าง คือ

๑. พระครูสุทธิปริยัตยาทร (สมชาย จารุวฑฺฒโน ป.ธ. ๓, พธ.บ.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสและเลขานุการองค์การสาธารณูปการ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม

๒. พระครูปลัดศีลวัฒน์ (อาทิตย์ อตฺถเวที ป.ธ.๓, พธ.บ., พธ.ม.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส และเลขานุการณ์องค์การเผยแผ่ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ในราชทินนามที่ **พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ**

ท่านทั้ง ๒ เป็นพระเถระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยหลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ จัดเป็นพระที่เดินตามราง ปฏิบัติตามหลัก จนเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

ด้วยเหตุนี้เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙ อันเป็นมงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อน และตั้งสมณศักดิ์ แด่ท่านพระเถระทั้ง ๒ เพื่อทรงยกย่องให้เป็นกำลังของพระพุทธศาสนาต่อไป

เป็นเหตุให้คณะสงฆ์ คณะศิษย์ ญาติมิตรพี่น้อง ผู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ รู้สึกตื้นตัน ชื่นชมยินดี ปรีดา โดยทั่วหน้า

ขอให้ท่านพระเถระทั้ง ๒ จงเจริญด้วยสมณศักดิ์ และร่มเย็นเป็นสุขในพระพุทธศาสนาตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ.

พระราชปฏิภาณมุนี
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระยุรวงศาวาสวรวิหาร
ประธานองค์การเผยแผ่

พระครูฯ ชั้นพิเศษ

๕ ธันวาคม ๒๕๔๙ นี้ วัดประยุรวงศาวาสโชคดี มีพระเถระได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดพระราชทานสมณศักดิ์ เป็น "พระครูชั้นพิเศษ" ๒ รูป คือ ท่าน**พระครูสุทธิปริยัตยาทร** (สมชาย จารุวฑฺฒโน น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ.) ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม และ**พระครูปลัดศีลวัฒน์** (อาทิตย์ อตฺถเวที น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ., พธ.ม.) ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ในราชทินนามที่ **พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ** พระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้นำความปลาบปลื้มปีติยินดีมาสู่คณะสงฆ์อุบาสก-อุบาสิกา วัดประยุรวงศาวาส ญาติมิตร ศิษยานุศิษย์ และผู้ที่มีความเคารพนับถือในท่านพระครูฯ ทั้ง ๒ รูป อย่างหาที่สุดมิได้

ท่านพระครูสุทธิปริยัตยาทร และท่านพระครูโสภณปริยัตยานุกิจ เป็นพระเถระที่เสียสละ ทุ่มเทแรงกายแรงใจ และกำลังสติปัญญาสนองงานวัด งานคณะสงฆ์ งานพระศาสนา และงานสาธารณสงเคราะห์ทั่วไป ด้วยความวิริยะอุตสาหะ ก่อให้เกิดหิตานุหิตประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาเป็นอเนกประการ เหตุนี้จึงได้รับความเมตตาและความไว้วางใจจากพระเดชพระคุณเจ้าอาวาส และพระมหาเถระให้มีหน้าที่รับผิดชอบงานสำคัญๆ และได้ปฏิบัติงานนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเสมอมา

ฉะนั้น การได้รับโปรดพระราชทานสมณศักดิ์ เป็น "พระครูฯ ชั้นพิเศษ" ของท่านพระครูทั้ง ๒ รูป จึงเป็นการประกาศเกียรติคุณยกย่อง เสริมสร้างขวัญกำลังใจได้เป็นอย่างดี และมีความเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง ในฐานะกัลยาณมิตร จึงขอแสดงมุทิตาจิต ด้วยความจริงใจ

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติที่ได้บำเพ็ญให้เป็นไปแล้ว จงมารวมกันเป็นพลวปัจจัย อภิบาลคุ้มครองปกป้องรักษาส่งเสริมให้ท่านพระครูฯ ชั้นพิเศษทั้ง ๒ รูป มีความเจริญรุ่งเรืองในบวรพระพุทธศาสนายิ่งๆ ขึ้นไป พรั่งพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัยคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณธรรมสารสมบัติ ประสบแต่สิ่งที่เป็นอิฏฐวิบุลมนูญผล ตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ.

พระวิสุทธิภัทรธาดา
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและประธานองค์การศึกษาฯ
วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

มุทิตาพจน์

ในวโรกาสมหามงคลพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙ พระเถระผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ๒ รูป คือ พระครูปลัดศีลวัฒน์ (อาทิตย์ อตฺถเวที ป.ธ.๓,พธ.บ.,พธ.ม.) ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ มีราชทินนามว่า **พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ** และ**พระครูสุทธิปริยัตยาทร** (สมชาย จารุวฑฺฒโน ป.ธ.๓,พธ.บ.) ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ในพระราชทินนามเดิม

ข้าพเจ้ารู้สึกปลื้มปีติยินดีไปกับผู้มีวาสนาบารมีทั้งสองท่านที่ได้พระมหากรุณาธิคุณในวโรกาสมหามงคลนี้ ท่านพระครูทั้งสองรูปนี้ เป็นพระเถระที่มีมารยาทงดงาม มีมนุษยสัมพันธ์ดี ขยันเอาใจใส่ในหน้าที่ ดำริพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีคุณสมบัติที่คล้ายๆ กัน กล่าวคือเป็นเปรียญธรรม ๓ ประโยค เริ่มต้นจากการเป็นพระครูปลัดของพระราชาคณะชั้นธรรมเหมือนกันพระครูสุทธิปริยัตยาทร เป็นพระครูปลัดวิสุทธิวัฒน์ในพระธรรมวิสุทธาจารย์ (มงคล วิโรจโน) อดีตเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ เป็นพระครูปลัดศีลวัฒน์ ในพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส รูปปัจจุบัน เป็นเลขานุการขององค์การบริหารของวัด กล่าวคือ พระครูสุทธิปริยัตยาทร เป็นเลขานุการองค์การสาธารณูปการ พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ เป็นเลขานุการองค์การเผยแผ่ และวันรับพัดยศยังได้รับพัดยศตำแหน่งพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษเท่ากัน เหตุที่พ้องกันอย่างนี้คงมิใช่เป็นการบังเอิญ แต่คงเป็นวาสนาของท่านทั้งสอง

คำว่า **วาสนา** นี้ คงมิได้ผุดขึ้นมาลอยๆ ในฐานะที่ข้าพเจ้าคุ้นเคยกับท่านทั้งสองในฐานะผู้ร่วมงานย่อมทราบอัธยาศัยเป็นอย่างดี คำว่า **วาสนา** มาจากคำเขียน ซึ่งประกอบด้วยอักขระ ๕ ตัว คือ **ว า ส น า** มีความหมาย ดังนี้

ตัว ว แหวน มาจากคำว่า **วิชา** แปลว่า ความรู้ ท่านพระครูทั้งสองรูปมีความรู้ ทางธรรม คือนักธรรมชั้นเอก เปรียญธรรม ๓ ประโยค และทางโลก ท่านพระครูสุทธิปริยัตยาทร จบปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต และกำลังศึกษาในปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต ส่วนพระครูโสภณปริยัตยานุกิจ จบปริญญาโท พุทธศาตรมหาบัณฑิต และกำลังศึกษาในปริญญาเอก พุทธศาตรดุษฎีบัณฑิต ผนวกกับความสามารถประสบการณ์ในการทำงาน ในการสอน ท่านพระครูทั้งสองจึงเป็นพระกล้วยไม้ประดับวัดประยุรวงศาวาสและพระพุทธศาสนาให้งดงาม

ตัว สระ อา มาจากคำว่า **อาจารย์** ท่านพระครูทั้งสองรูป มีพระอุปัชฌาย์ ครู อาจารย์ อบรม พร่ำสอน แนะนำ สนับสนุน จนกลายเป็นพระดี ศรีพระศาสนา เป็นนักเทศน์ นักทำ ที่มีชื่อเสียง ไร้ราคี มิได้มีชื่อเสียงที่เสียหายแต่อย่างใด

ตัว ส เสือ มาจากคำว่า **สนับสนุน** หมายถึงมีบุคคลให้กำลังให้การสนับสนุน เนื่องจากท่านพระครูทั้งสอง ได้ขยันขวนขวายทำความดีใส่ตัว จึงได้รับความไว้วางใจจากเจ้าอาวาส ครู อาจารย์ เพื่อนร่วมงานและคณะศิษย์ อย่างสม่ำเสมอ ดังภาษิตที่กล่าวว่า ผู้น้อยคอยดัน ผู้ใหญ่คอยดึง เพื่อนเท่าเทียมกันสนับสนุน จึงทำให้ท่านทั้งสองเจริญงอกงามในสมณวิสัยตามลำดับ

ตัว น หนู มาจากคำว่า **หนักแน่น** หมายถึงคุณธรรมที่ทำให้เกิดความสงบเย็น ยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง ปรามผู้ที่ควรปราม ท่านพระครูทั้งสองเป็นพระนักทำงาน สนองงานเจ้าอาวาสมาโดยตลอด ย่อมมีทั้งคนรัก มีทั้งคนชังอันเป็นวิสัยธรรมดาของปุถุชน แต่อาศัยความเป็นผู้ที่หนักแน่น จึงทำให้ท่านเป็นพระที่สง่า งดงาม

ตัว สระ อา ปิดท้าย มาจากคำว่า **อาจาระ** หมายถึงความประพฤติดี ในคุณธรรมข้อนี้ท่านพระครูทั้งสองมีความประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นเนืองนิตย์

ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบพระธรรมวินัย ตั้งใจปฏิบัติศาสนกิจด้วยความเรียบร้อย จึงทำให้เป็นที่รักของหมู่สงฆ์ และพุทธศานิกชนผู้ชิดใกล้ตลอดมา

ด้วยคำนิยาม ตามความหมายของคำว่า วาสนา ดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงขอชื่นชม บุญวาสนา ของท่านพระครูทั้งสองด้วยใจจริง และขอแสดงความยินดีในวโรกาสอันเป็นมหามงคลที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ในครั้งนี้ ขอให้ท่านพระครูทั้งสอง จงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติในพระพุทธศาสนาตลอดกาลเป็นนิตย์ เทอญ

พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

จาก..พระครูปลัดอาทิตย์

พระ เฉกเพชรแห่งแคว้น　　เขลางค์ นครเฮย
ครู พระครูโยมวาง　　บทไว้
ปลัด เปรื่องปรัชญางค์　　อย่างเอก อุตม์นอ
อาทิตย์ อุทัยให้　　โลกเหี้ยนโมหันธ์.

พระมาจากเขลางค์　　เมืองลำปางแห่งล้านนา
สืบสานการศึกษา　　พุทธศาสตร์พุทธศิลป์
คือคนผู้สู้คน　　เรียนรู้ชนมาจนชิน
ดั่งนกที่ผกผิน　　เผ่นผงาดกลางนภา
มุ่งมั่นด้วยเชื่อมั่น　　ใช้ชีวันด้วยปัญญา
อุปสรรคแม้หนักหนา　　จึงแพ้พ่ายเพียงธุลี
อาวาสประยูรวงศ์　　อารามสงฆ์รมณีย์
สถิตเสถียรมี　　สิริสวัสดิ์ตามอัตรา
บัณฑิตเกียรตินิยม　　ความคิดคมเฉกสมญา
อาทิตย์จรัสจ้า　　เจิดแจร่มจรุงเมือง
ผลงานประกาศตน　　ค่าของคนมลังเมลือง
วันหนึ่งจึงโรจน์เรือง　　ภิรมย์ยศด้วยยินดี
คือพระครูปลัด　　อาทิตย์อัตถเวที
คนเด่นและคนดี　　ทั้งบัดนี้บัดหน้าเทอญ.

เป็น..พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ

พระครู พราวพรตพร้อม　　พรหมพิหาร
โสภณ เพราะเอาภาร　　เพริศพร้อย
ปริยัตยา ลังการ　　เถกิงเกียรติ
นุกิจ นุการร้อย　　เรียบด้วยพระคุณเสมอ.

ว.วชิรเมธี

ประพันธ์มุทิตาสักการะ

ขอแสดงมุทิตาจิต...

วโรกาสวารห้าธันวามหาดิถี
หกสิบปีมงคลพ้องพิเศษฉนำ
พระเจ้าอยู่หัวครองแผ่นดินโดยธรรม
ทรงน้อมนำโปรดเกล้าฯ พระราชทาน

ด้วยแต่งตั้งพระสมณศักดิ์
แจ้งประจักษ์ศักดิ์ศรีที่เรียกขาน
จากพระครูปลัดศีลวัฒน์ชำนาญการ
สอนเชี่ยวชาญตามรอยบาทพระศาสดา

เป็นพระครูโสภณปริยัตยานุกิจ
ที่เรืองวิชพระพุทธศาสนา
เป็นหัวหน้าวิทยากรสอนวิชา
ธรรมศึกษาแก่เยาวชน

เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศ์ฯ
ที่มั่นคงกิจการงานกุศล
ขอแสดงมุทิตาจิตนิมิตดล
ตั้งกมลยินดีตามความปรีดา

ขอชื่นชมในวิชาที่สามารถ
สมเป็นปราชญ์ที่รุ่งเรืองเรื่องศาสนา
เทศน์คำสอนสนุกสนานแต่นานมา
ศิษย์พร้อมมาน้อมมนัสนมัสการ

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนสีตบุตรบำรุง

มุทิตาสักการาจารย์
แด่
“พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ”

โคลง ๔ สุภาพ

พระ..สาวกพุทธเจ้า จอมไตร
ครู..เยาวชนมอบให้ วิทยาการ
โสภณ...งาม “น้ำใจ” ศาสนิกสักการ์
ปริยัต...ยานุกิจชัชวาล วาดไว้ สมอุรา

กาพย์ยานี ๑๑

รองเรืองประเทืองธรรม ทุกเช้าค่ำนำคุณค่า
พุทธธรรมหนุนนำพา น่าด่ำดื่มปลื้มกมล
ลุเลื่อนสมณศักดิ์ ศิษย์นบภักดิ์ประจักษ์ผล
ทั่วถ้วนทุกมวลชน ยามยินยลสาธุการ
ศรีสงฆ์ดำรงศาสน์ อภิวาททุกสถาน
แจ้งใจในผลงาน กมลมานสราญรมย์
ตรัยรัตนคือฉัตรแก้ว แคล้วคลาดทุกข์สบสุขสม
อุเอกเฉกเช่นพรหม อุดมยศปรากฏเทอญ.

นายประชา แจ่มจำรัส
ประพันธ์ในนามศิษยานุศิษย์

สารบัญ

สัมปสาทนียพจน์	(๓)
ประวัติย่อพระครูโสภณปริยัตยานุกิจ	(๗)
ประวัติสังเขปพระครูสุทธิปริยัตยาทร	(๑๓)
โสมนัสสกถา	(๑๖)
ธรรมะบันดาล	(๑๘)
พระครูฯ ชั้นพิเศษ	(๒๐)
มุทิตาพจน์	(๒๒)
พระครูปลัดอาทิตย์	(๒๕)
ขอแสดงมุทิตาจิต	(๒๖)
มุทิตาสักการะ	(๒๗)
วัดประยุรวงศาวาสกับราชนิกุลบุนนาค	๑
ประวัติวัดประยุรวงศาวาส	๒๗
❖ ชั้นและชนิดของวัด	๒๗
❖ ที่ตั้งวัด	๒๗
❖ อาณาเขต	๒๗
❖ ที่ธรณีสงฆ์	๒๘
❖ ประวัติผู้สร้างวัด	๒๘
❖ การสร้างวัดและงานฉลองวัด	๒๙

- ❖ วัดรั้วเหล็ก ๓๑
- ❖ ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุ ๓๓
  - ❖ พระอุโบสถ ๓๓
  - ❖ พระวิหารพระพุทธนาคน้อย ๓๕
  - ❖ พระบรมธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ ๓๖
  - ❖ เจดีย์ท่านขรัวแก้ว ๓๗
  - ❖ ภูเขาจำลอง (เขาเต่า) ๓๘
- ❖ ลำดับเจ้าอาวาส ๓๙
- ❖ สรุปลำดับเจ้าอาวาส ๔๗

การบริหารปกครองภายในวัด ๔๘

- ❖ องค์การปกครอง ๔๙
  - ❖ ทำเนียบพระราชาคณะ พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ๔๙
  - ❖ ทำเนียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ๕๑
  - ❖ ทำเนียบเจ้าคณะวัดประยุรวงศาวาส ๕๒
  - ❖ พระมหาเถระวัดประยุรวงศาวาส ดำรงตำแหน่ง ปกครองคณะสงฆ์ระดับสูงสุด ตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน ๕๓
- ❖ องค์การศึกษา ๕๔
  - ❖ ทำเนียบอาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส ๕๕
  - ❖ ทำเนียบผู้อำนวยการศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕๖
  - ❖ ทำเนียบเลขานุการ สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส ๕๖
  - ❖ ทำเนียบเลขานุการ สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส ๕๖
  - ❖ ทำเนียบเปรียญธรรม ๙ ประโยค ๕๘
  - ❖ ทำเนียบสามเณรเปรียญธรรม ๙ ประโยค (นาคหลวง) วัดประยุรวงศาวาส ๖๑
  - ❖ ทำเนียบผู้สำเร็จปริญญาเอก (ดร.) วัดประยุรวงศาวาส ๖๑

- องค์การเผยแผ่ ๖๒
    - ทำเนียบพระนักเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาส ๖๓
- องค์การสาธารณูปการ ๖๕
- องค์การสาธารณสงเคราะห์ ๖๕

ทำเนียบพระอารามหลวง ๖๗

- พระอารามหลวง ๖๙
- สถิติ ชั้น ชนิด จำนวน พระอารามหลวง ๗๒
- ทำเนียบพระอารามหลวงทั่วประเทศ ๗๓

ภาคผนวก

- ประกาศวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ๘๗
- รายนามผู้อุปถัมภ์ ๙๓

***

วัดประยุรวงศาวาส
กับราชินิกุลบุนนาค

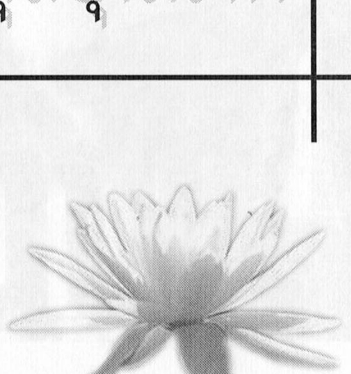

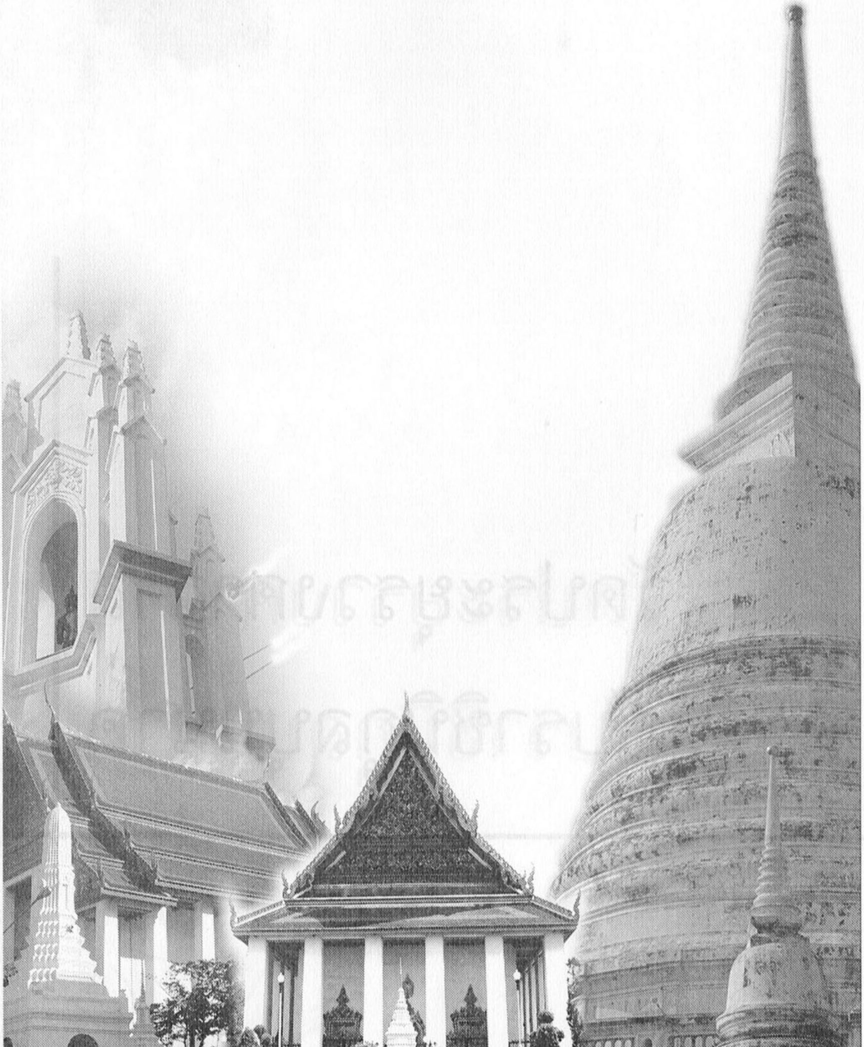

วัดประยุรวงศาวาส

กับ

ราชินิกุลบุนนาค *

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ขอโอกาสพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพุทธวรญาณ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสที่เคารพอย่างสูง เรียนท่านพระเถรานุเถระเพื่อนสหธรรมมิกทุกท่าน และขอเจริญพรญาติโยมสาธุชนชาววัดประยุรวงศาวาสทุกท่าน

วันนี้เป็นวันอดีตเจ้าอาวาส มีพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แด่ท่านผู้มีคุณูปการแก่วัดประยุรวงศาวาส ทั้งที่เป็นบูรพาจารย์ฝ่ายบรรพชิตและเป็นบุพพการีฝ่ายคฤหัสถ์ผู้สร้างและอุปถัมภ์วัด

---

* เรียบเรียงจากปาฐกถาพิเศษแสดง ณ วัดประยุรวงศาวาส เนื่องในงานวันอดีตเจ้าอาวาส วันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖

นับแต่มีการสร้างวัดประยุรวงศาวาสในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ ถึงปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๔๖ วัดประยุรวงศาวาสมีอายุได้ ๑๗๕ ปี มีเจ้าอาวาสครองวัดจำนวน ๑๓ รูป แต่ละรูปก็ได้ทำคุณประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่แก่วัด เจ้าอาวาสบางรูปดำรงสมณศักดิ์สูงเป็นถึงสมเด็จพระราชาคณะ บางคนไม่ทราบว่า วัดนี้เคยมีสมเด็จพระราชาคณะครองวัดอยู่ พอได้ทราบก็เกิดอัศจรรย์ใจ นึกไม่ถึงว่าวัดนี้ก็เคยมีสมเด็จพระราชาคณะเป็นเจ้าอาวาส สมเด็จพระราชาคณะของวัดนี้ไม่ได้ดังทางวัตถุมงคล แต่ดังทางธรรมมงคลคือเป็นพระนักเทศน์ อาจเป็นเพราะเหตุนี้เองที่ทำให้สำนักวัดประยุรวงศาวาสมีชื่อเสียงด้านการเทศน์ตั้งแต่เริ่มสร้างวัดมาจนถึงปัจจุบัน ท่านที่มาร่วมอยู่ในงานนี้จะเห็นภาพของสมเด็จพระราชาคณะรูปที่กำลังกล่าวถึงนั้น นั่นคือ**สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)** อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๓ ผู้ครองวัดประยุรวงศาวาสหลังจากเริ่มสร้างวัดนี้ได้เพียง ๔ ปี

ในปัจจุบันวัดประยุรวงศาวาสมีเนื้อที่ ๒๗ ไร่ เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร แม้จะไม่ใช่วัดที่พระมหากษัตริย์สร้างโดยตรง แต่ก็ยิ่งใหญ่ถึงขนาดมีสมเด็จพระราชาคณะครองวัด ทั้งนี้ก็เพราะเหตุที่ว่าผู้สร้างวัดนี้ไม่ใช่บุคคลธรรมดา ท่านเป็นขุนนางผู้ใหญ่ในตระกูลที่มีอิทธิพลทางการเมืองมากที่สุดในแผ่นดินสมัยนั้น ตระกูลที่สร้างวัดประยุรวงศาวาสคือ **ตระกูลบุนนาค** ที่นอกจากจะเป็นราชินิกุล คือตระกูลฝ่ายพระราชินีสมัยรัชกาลที่ ๑ แล้ว ยังเป็นคิงเมกเกอร์

(King maker) คือผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสถาปนาองค์พระมหากษัตริย์ในสมัยรัชกาลที่ ๔ และต้นรัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๔ ขึ้นครองราชย์ได้ก็เพราะผู้สร้างวัดนี้ รัชกาลที่ ๕ เป็นกษัตริย์ครองราชย์ในระยะแรกอยู่ได้ก็เพราะทายาทของผู้สร้างวัดนี้ นี่ไม่ใช่เรื่องลึกลับอะไร เพราะประวัติศาสตร์จารึกไว้ว่า

> ***สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค)*** *เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการอาราธนา พระวชิรญาณให้ลาผนวชมาครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๔ และ**สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)** เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในช่วงต้นรัชกาลที่ ๕*

เนื่องจากสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) บุพพการีผู้สร้างวัดประยุรวงศาวาส เกิดในตระกูลบุนนาคที่มีบทบาทสำคัญต่อการเมืองการปกครองของไทยในอดีตอย่างมาก จึงขอเล่าความเป็นมาของตระกูลบุนนาคโดยสรุปไว้ เพื่อให้เห็นความยิ่งใหญ่ของราชินิกุลวงศ์บุนนาคในระยะที่สร้างวัดประยุรวงศาวาส

บรรพบุรุษคนแรกของตระกูลบุนนาค เป็นชาวเปอร์เซียหรืออิหร่านที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยกว่า ๔๐๐ ปีมาแล้ว บรรพบุรุษคนนี้มีชื่อว่า **เฉกอะหมัด กุมมี** (Sheikh Ahmad Gomi) เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาในปลายรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ประมาณ พ.ศ. ๒๑๓๖ นับถึงปีนี้เป็นเวลา ๔๑๐ ปี ล่วงมาแล้ว วัตถุประสงค์ของเฉกอะหมัดที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยสมัยนั้นก็เพื่อตั้งสถานีการค้าและเผยแพร่ศาสนาอิสลามให้แก่คนไทย

เฉกอะหมัดไม่ใช่สามัญชนธรรมดา เขาเป็นพ่อค้าวาณิชที่มีฐานะดี และเป็นปราชญ์ผู้ทรงความรู้ด้านศาสนาอิสลาม ได้รับตำแหน่งเป็น **"เฉก (Sheikh)"** หมายถึงนักศึกษาผู้คงแก่เรียนและผู้ทรงคุณวุฒิในคัมภีร์อัลกุรอาน เฉกอะหมัดประสบความสำเร็จในด้านการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม จนได้รับตำแหน่งจุฬาราชมนตรีคนแรกของประเทศไทย

ในด้านการทำธุรกิจ เขาประสบความสำเร็จอย่างดีในการค้าขาย ในเบื้องต้นเขามีเงินทุนมาจากเปอร์เซียประมาณหมื่นชั่ง มารับซื้อของป่าในไทยไปขายต่างประเทศ และซื้อของต่างประเทศมาขายในไทย เรียกว่าทำ Export-Import ส่งสินค้าเข้า-ออกประเทศไทยนั่นเอง เขามีฐานะร่ำรวยเป็นมหาเศรษฐี สร้างบ้านก่ออิฐถือปูนใหญ่โต เรียกว่า **"บ้านแขก กุฎีเจ้าเซ็น"**

ในด้านการเมืองและการรับราชการ เฉกอะหมัดก็ประสบความสำเร็จอย่างสูง เป็นที่ปรึกษากรมท่าซึ่งดูแลกิจการต่างประเทศ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น **"พระยาเฉกอะหมัดรัตนราชเศรษฐี"** ในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม มีความดีความชอบที่สำคัญคือช่วยปราบพ่อค้าชาวญี่ปุ่นที่ก่อการจลาจลขึ้น สมัยนั้นพ่อค้าชาวญี่ปุ่นทอดสมอเรืออยู่หน้าวัดพนัญเชิง มีปัญหากับลูกค้าไทยและจีนเรื่องการใช้เงิน คนญี่ปุ่นดูเงินบาทไม่เป็นจึงถูกหลอก เมื่อแจ้งทางการก็ไม่ได้รับความเป็นธรรมจึงก่อการจลาจลขึ้น พระยาเฉกอะหมัดรัตนราชเศรษฐีรวบรวมไพร่พลบริวารช่วยทางราชการไล่ญี่ปุ่นพ้นอ่าวไทยไป ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นพระยาเฉกอะหมัดรัตนาธิบดีที่สมุหนายก

อัครมหากลาโหม ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์สุดท้ายเป็นเจ้าพระยาบวรราชนายกในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง

นับได้ว่าเฉกอะหมัดเป็นชาวต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคนหนึ่ง เพราะได้บรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยา บุตรหลานของเขาจึงมีโอกาสดีมากทั้งในด้านการค้าขายกับต่างประเทศ และการรับราชการสนองพระเดชพระคุณ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยากันหลายคน ดังจะเห็นได้ว่า

บุตรชายของเฉกอะหมัดได้เป็นเจ้าพระยาอภัยราชา (ชื่น)

บุตรชายของเจ้าพระยาอภัยราชาได้เป็นเจ้าพระยาชำนาญศักดิ์ (สมบุญ)

บุตรชายของเจ้าพระยาชำนาญศักดิ์ได้เป็นเจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ)

เมื่อนับจากเฉกอะหมัด เจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ) ถือเป็นชั้นที่ ๔ สมัยกรุงศรีอยุธยา ทายาทของเฉกอะหมัดนับถือศาสนาอิสลามมาโดยตลอด ทายาทคนแรกที่หันมานับถือพระพุทธศาสนาก็คือเจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ) เขาได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกศขณะมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาเพชรพิชัย เขาเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาเพราะประสงค์จะตามเสด็จพระเจ้าบรมโกศไปสมโภชพระพุทธบาทที่สระบุรี มีกฎอยู่ว่าผู้จะร่วมกระบวนตามเสด็จต้องเป็นข้าราชบริพารที่นับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น พระยาเพชรพิชัยจึงตัดสินใจเปลี่ยน

มานับถือพระพุทธศาสนา และได้ร่วมกระบวนตามเสด็จไปด้วย เมื่อพระเจ้าบรมโกศเสร็จจากการสมโภชพระพุทธบาท เสด็จกลับพระนครแล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนบรรดาศักดิ์ให้เป็นเจ้าพระยาเพชรพิชัยว่าที่สมุหนายก

เจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ) มีบุตรชาย ๒ คน คนแรกชื่อ **"เชน"** ยังคงนับถือศาสนาอิสลามดังเดิม ต่อมาเป็นพระยาจุฬาราชมนตรีคนที่ ๔ แห่งกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินพระเจ้าเอกทัศน์ เขาเป็นบรรพบุรุษสกุล **"จุฬารัตน์"**

บุตรชายคนที่ ๒ ของเจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ) มีชื่อว่า **"เสน"** ได้เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาตามบิดา มีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยามหาเสนาในแผ่นดินพระเจ้าอุทุมพร เขาเป็นบรรพบุรุษของสกุล **"บุนนาค"**

นับจากเฉกอะหมัดเป็นต้นมา เจ้าพระยามหาเสนา (เสน) คนนี้จัดเป็นชั้นที่ ๕ และถือว่าเป็นชั้นสุดท้ายในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อเปลี่ยนแผ่นดินเป็นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ บุตรชายของเจ้าพระยามหาเสนา (เสน) ชื่อ **"บุนนาค"** ผู้เป็นต้นสกุลบุนนาคถูกจัดเป็นชั้นที่ ๑ แห่งสายสกุลบุนนาคในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เหตุที่สกุลบุนนาคเป็นราชินิกุลนั้นสืบเนื่องมาจากว่า เศรษฐีสามีภรรยาคู่หนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม จังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน ได้พาลูกสาวชื่อ **"นาค"** ไปทำบุญที่วัดบางลี่น้อย ซึ่งอยู่ที่ท่าน้ำฝั่งตรงข้าม เจ้าอาวาสวัดบางลี่น้อยใน

ขณะนั้นเห็นลักษณะของลูกสาวเศรษฐีจึงทำนายว่า *"ลูกสาวนี้มีบุญวาสนานัก ต่อไปภายหน้าจะได้เป็นถึงนางพญามหากษัตริย์อย่างแน่นอน"*

เศรษฐีเห็นเป็นเรื่องขัน จึงตอบว่า *"ถ้าเหตุการณ์เป็นจริงตามคำทำนาย ผมจะถวายกุฏิทองให้ท่านสมภารอยู่ถึงสามหลังทีเดียว"*

ต่อมาลูกสาวเศรษฐีได้แต่งงานกับหลวงยกกระบัตรแขวงเมืองราชบุรี ไม่มีเค้าว่าจะได้เป็นนางพญามหากษัตริย์ตามคำทำนายแต่อย่างใด ต่อมาหลวงยกกระบัตรแขวงเมืองราชบุรีได้เลื่อนบรรดาศักดิ์สูงขึ้น และได้ปราบดาภิเษกเป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ แห่งราชวงศ์จักรี และได้สถาปนาท่านนาคผู้เป็นภรรยาขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชินีซึ่งสมจริงตามคำทำนาย เศรษฐีจึงได้สร้างกุฏิทำด้วยไม้สักทองขนาดใหญ่สามหลัง เพื่อถวายแด่เจ้าอาวาสวัดบางลี่น้อยตามสัญญาที่ให้ไว้

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ มีพระประสูติกาล ณ บ้านตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม บริเวณวัดอัมพวันเจติยารามในปัจจุบัน และได้ถวายพระนามสมเด็จพระราชชนนีเป็น **"สมเด็จกรมพระอมรินทรามาตย์"**

สมเด็จกรมพระอมรินทรามาตย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑ มีพระกนิษฐภคินีหรือน้องสาวชื่อ **"นวล"** ผู้ซึ่งต่อมาได้รับสถาปนาเป็นเจ้าคุณพระราชพันธุ์ แต่งงานกับนายบุนนาค ผู้เป็นบุตรชายของเจ้าพระยามหาเสนา (เสน)

นายบุนนาคนี่แหละเป็นต้นสกุลบุนนาค เขาเป็นพระสหายของรัชกาลที่ ๑ มาตั้งแต่ก่อนขึ้นครองราชย์ และเคยดูแลครอบครัวของพระองค์ในระหว่างที่พม่าเข้ามารุกราน เขารับราชการในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ จนได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา ว่าที่สมุหพระกลาโหม

เจ้าพระยาอรรคมหาเสนา (บุนนาค) กับเจ้าคุณพระราชพันธุ์ (นวล) มีบุตรชาย ๒ คน

คนแรกชื่อ **"ดิศ"** คนที่สองชื่อ **"ทัต"**

ดิศ คือผู้สร้างวัดประยุรวงศาวาส

ทัต คือผู้สร้างวัดพิชยญาติการาม

วัดประยุรวงศาวาสกับวัดพิชยญาติการามจึงเป็นวัดพี่วัดน้อง

วัดประยุรวงศาวาสเป็นวัดพี่ เพราะดิศผู้พี่เป็นคนสร้าง วัดพิชยญาติการามเป็นวัดน้อง เพราะทัตผู้น้องเป็นคนสร้าง

ท่านดิศเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ในตระกูลบุนนาคที่กำลังรุ่งเรืองด้วยอำนาจวาสนา มีมารดาเป็นพระกนิษฐภคินีหรือน้องสาวของพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑ บิดาดำรงตำแหน่งราชการระดับสูงเทียบได้กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในปัจจุบัน ท่านดิศจึงมีความเจริญก้าวหน้าในทางราชการอย่างรวดเร็ว ได้รับบรรดาศักดิ์และตำแหน่งสำคัญดังนี้

เป็นจมื่นไวยวรนารถ หัวหมื่นมหาดเล็ก ในสมัยรัชกาลที่ ๑
เป็นพระยาสุริยวงษ์มนตรี จางวางมหาดเล็ก ในสมัยรัชกาลที่ ๒
เป็นเจ้าพระยาพระคลัง ในสมัยรัชกาลที่ ๓
และเป็นสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ในสมัยรัชกาลที่ ๔

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ถึงแก่พิราลัยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ รวมอายุได้ ๖๘ ปี

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์เริ่มสร้างวัดประยุรวงศาวาสเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ ขณะเป็นเจ้าพระยาพระคลังในสมัยรัชกาลที่ ๓ ใช้เวลาสร้างวัด ๘ ปีจึงสำเร็จ มีการฉลองวัดในปีที่ ๙ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ พระราชทานนามว่า **"วัดประยุรวงศาวาส"** ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ผู้สร้างวัดนี้ก็ได้รับพระราชทินนามว่า สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ คล้ายกับนามของวัด

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงสร้างวัดมากถึง ๕๐ วัด นับเป็นจำนวนมากที่สุดในราชวงศ์จักรี วัดประยุรวงศาวาสแม้จะไม่ใช่วัดที่พระองค์ทรงสร้างโดยตรง แต่ก็ถือว่าสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) ผู้สร้างวัดนี้อยู่ในตระกูลบุนนาค ซึ่งเป็นราชินิกุลเกี่ยวดองกับพระบรมราชชนนีของรัชกาลที่ ๒ จึงเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยขององค์พระมหากษัตริย์ถึงขั้นที่รัชกาลที่ ๓ ทรงพระประสงค์จะให้

เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ไปเป็นเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา ว่าการกลาโหมเหมือนบิดาของท่าน เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ขอไม่รับตำแหน่งนี้โดยให้เหตุผลว่า คนที่เป็นเจ้าพระยามหาเสนามักอายุสั้น รัชกาลที่ ๓ จึงโปรดให้เป็นเจ้าพระยาพระคลังว่าการทั้งกรมท่าและกลาโหม ถ้าเทียบกับสมัยนี้ ในฐานะกำกับดูแลกรมท่า เจ้าพระยาพระคลังมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการต่างประเทศรวมกัน และในฐานะกำกับดูแลกลาโหม ท่านมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

> แม้เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) จะมีอำนาจมากทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนอย่างนี้ ท่านก็ยังมีความกตัญญูกตเวทีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงปลายรัชกาลที่ ๓ ไม่มีการสถาปนาองค์รัชทายาทเพื่อสืบต่อราชสันตติวงศ์
>
> เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) อัครมหาเสนาบดีว่าการกลาโหม ก็ได้เป็นผู้นำคณะเสนาบดีในการอาราธนาพระวชิรญาณให้ลาผนวชมาครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๔

เพื่อแสดงให้เห็นคุณูปการสำคัญนี้ที่เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ผู้สร้างวัดประยุรวงศาวาสกระทำไว้แก่บ้านเมือง จะขอกล่าวถึงเหตุผลที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ไม่ทรงสถาปนาองค์รัชทายาทจนเป็นเหตุให้เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ต้อง

กลายเป็นคิงเมกเกอร์ (King maker) คือผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสถาปนาองค์พระมหากษัตริย์ต่อไป

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แต่ในปีที่ประสูติคือ พ.ศ. ๒๓๓๐ นั้นยังเป็นสมัยรัชกาลที่ ๑ พระชนกเป็นแค่เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ยังไม่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๒ ส่วนพระชนนีเป็นธิดาพระยานนทบุรี ชื่อหม่อมเรียม (ภายหลังได้รับสถาปนาเป็นกรมสมเด็จพระศรีสุลาลัย พระบรมราชชนนีพันปีหลวงในรัชกาลที่ ๓) เนื่องจากพระชนนีไม่ใช่เจ้า รัชกาลที่ ๒ จึงทรงพระยศเป็นแค่พระองค์เจ้าตั้งแต่ประสูติ ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์

กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์มีพระอนุชาต่างพระมารดา คือเจ้าฟ้ามงกุฎ เสด็จสมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๗ จากพระบรมราชชนนีที่เป็นเจ้าฟ้าฝ่ายใน จึงทรงพระยศเป็นเจ้าฟ้ามาตั้งแต่ประสูติ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์มีพระชันษาแก่กว่าเจ้าฟ้ามงกุฎ ๑๗ ปี

เมื่อตอนปลายรัชกาลที่ ๒ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ได้ทรงบังคับบัญชาราชการแผ่นดินต่างพระเนตรพระกรรณ มีผู้คนยำเกรงนับถือโดยมาก ทรงเป็นผู้บัญชาการตำรวจวัง เป็นผู้กำกับกรมพระคลัง เป็นผู้กำกับกรมท่า ดูแลการค้าการพาณิชย์ของประเทศ

ในฐานะผู้กำกับกรมท่า กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงประกอบการค้าต่างประเทศด้วยพระองค์เอง รับสั่งให้แต่งสำเภาเอาสินค้าไทยลงเรือไปขายถึงเมืองจีน ขากลับก็เอาสินค้าจากเมืองจีนกลับเข้ามาขายเมืองไทย แต่ไม่ได้สั่งสินค้าเข้ามามากให้เสียดุลการค้า ส่วนใหญ่กลับมาเรือเปล่า เรือมักโคลงเคลง ถ้าเจอพายุอาจจะอับปางได้ ก็รับสั่งให้หาซื้อก้อนหินจากจีนที่แกะเป็นยักษ์และตัวงิ้วต่าง ๆ เพื่อถ่วงเรือกลับมาเมืองไทย กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ได้ทรงอุทิศถวายพระอารามทั้งหมด กลายเป็นตัวยักษ์ประดิษฐานอยู่หน้าพระอุโบสถวัดโพธิ์ วัดอรุณมาจนบัดนี้ สิงโตหินหน้าพระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาสก็คงมีที่มาแบบเดียวกัน ทุกวันนี้สิงโตหินมีค่ามากต้องล่ามโซ่ไว้เพราะขโมยชอบอุ้มเอาไปเลี้ยง

> ก่อนสิ้นรัชกาลที่ ๒ ไม่มีการตั้งรัชทายาทเพื่อสืบราชสมบัติผู้มีสิทธิขึ้นครองราชย์ตามนิตินัยอันดับ ๑ ก็คือ เจ้าฟ้ามงกุฎ และอันดับ ๒ รองลงมาคือกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เหตุที่เจ้าฟ้ามงกุฎอยู่อันดับ ๑ เพราะขณะประสูติทรงพระยศเป็นเจ้าฟ้า ขณะที่กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงพระยศเป็นพระองค์เจ้า

เมื่อมีพระชันษาถึง ๒๑ ปี เจ้าฟ้ามงกุฎเสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุเรียกว่าพระวชิรญาณ พอทรงผนวชได้ ๑๕ วัน ก็มีเหตุบังเอิญคือพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เสด็จสวรรคต ที่ว่าบังเอิญคือ รัชกาลที่ ๒ ประชวรเพียง ๘ วันเท่านั้น

ก็เสด็จสวรรคต ไม่ได้ดำรัสสั่งมอบราชสมบัติแก่เจ้านายพระองค์ใดให้เป็นที่รัชทายาท พระราชวงศ์และคณะเสนาบดีทั้งหมดจึงประชุมปรึกษากันว่าควรจะเชิญใครขึ้นครองราชย์ ที่ประชุมได้ส่งผู้แทนไปทูลถามพระวชิรญาณ (เจ้าฟ้ามงกุฎ) ว่าจะทรงปรารถนาราชสมบัติหรือจะทรงผนวชต่อไป พระวชิรญาณไปทูลปรึกษากรมหมื่นนุชิตชิโนรส พระปิตุลาซึ่งทรงผนวชอยู่ (ต่อมาคือสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส) ก็ได้รับคำแนะนำว่า ไม่ใช่เวลาจะปรารถนาราชสมบัติ พระวชิรญาณจึงตอบผู้แทนไปว่ามีพระประสงค์จะผนวชอยู่ต่อไป พระราชวงศ์และคณะเสนาบดีทั้งปวงจึงทูลเชิญกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗

รัชกาลที่ ๓ เป็นพระมหากษัตริย์ที่มีบุญญาธิการ ทรงมีคนดีไว้ใช้หลายคน คนสำคัญ ๒ คนมาจากตระกูลบุนนาคก็คือเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) และน้องชายคือพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา (ทัต) เป็นพี่น้องท้องเดียวกัน สองท่านนี้เป็นขุนนางที่จงรักภักดีตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๓ จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้ขึ้นเป็นสมเด็จเจ้าพระยาสองพี่น้องเรียกกันว่า สมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่และสมเด็จเจ้าพระยาองค์น้อย องค์ใหญ่คือสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ องค์น้อยคือสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต) เป็นอธิบดีกรมท่าคล้ายกับกรมศุลกากรและสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองสมัยนี้ จึงมีหน้าที่รับแขกบ้านแขกเมือง ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ประธานาธิบดี

สหรัฐอเมริกาส่งทูตคนหนึ่งชื่อนายโจเซฟ บัลเลซเตีย เข้ามาสร้างสัมพันธไมตรี รัชกาลที่ ๓ ทรงตั้งพระยาศรีพิพัฒน์ไปรับจนถึงท่า ท่านพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ต้องอาศัยล่าม ฝ่ายล่ามไทยไม่รู้ภาษาอังกฤษแต่พูดภาษาพม่าได้ มีคนพม่าซึ่งพูดภาษาอังกฤษได้แปลต่อเป็นภาษาอังกฤษให้ทูตอเมริกันฟัง เรียกว่าถามไปคำหนึ่งกว่าจะได้คำตอบกลับมาจิบน้ำชาหมดไปหนึ่งถ้วย จึงไม่แปลกที่คุยอยู่นานก็ยังไม่ประทับใจกัน

ตอนหนึ่งในการสนทนา พระยาศรีพิพัฒน์ถามว่า *“ท่านมาด้วยจุดประสงค์อันใด”*

ทูตตอบว่า *“ถือพระราชสาส์นของสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งกรุงวอชิงตัน ดี ซี มาถวาย”*

พระยาศรีพิพัฒน์ถามว่า *“สมเด็จพระราชาธิบดีของท่านปกครองเมืองอะไร เราไม่เคยได้ยิน”*

ทูตตอบว่า *“ปกครองเมือง ๓๐ เมือง”* เขาหมายถึง ๓๐ รัฐ

พระยาศรีพิพัฒน์ถามต่อว่า *“เมืองนั้นอยู่ที่ไหน ประชาชนอยู่อย่างไร”*

พอถึงตรงนี้ ทูตอเมริกันโกรธมากที่เสียเวลาพูดผ่านล่ามเป็นนานสองนานยังไม่เข้าประเด็น เขาจึงพูดว่า *“อย่ามาเจ้าคารมตีโวหารอยู่เลย จนค่ำก็ไม่ได้เรื่อง จงนำพระราชสาส์นพระเจ้ากรุงอเมริกาไปถวายพระเจ้าแผ่นดินของท่านเถิด เราจะรีบกลับ”*

พระยาศรีพิพัฒน์ก็พูดสวนไปว่า *“ท่านไม่รู้ธรรมเนียมไทย ธรรมเนียมไทยนั้นพระราชสาส์นต้องเชิญใส่พานคลานเข้าไปถวาย*

จะฝากกันไปเช่นนี้ไม่ได้ ต้องหาพานมาใส่แล้วนั่งรอวันเวลาที่ทรงว่าง เมื่อทรงนัดมาจึงค่อยเข้าไปถวาย วันนี้ไทยไม่พร้อมท่านจึงไม่สามารถจะเข้าไปได้"

เรื่องนี้จบลงที่ทูตอเมริกันลงเรือกลับไปโดยไม่ได้ถวายพระราชสาส์น สาเหตุหนึ่งแห่งความไม่เข้าใจครั้งนี้ น่าจะมาจากการที่ฝ่ายไทยไม่มีล่ามที่พูดภาษาอังกฤษได้

เนื่องจากเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) และพระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต) ทำงานติดต่อกับต่างประเทศน่าจะเข้าใจดีถึงกำลังอำนาจของประเทศอังกฤษที่รบชนะจีนและเข้าไปมีอำนาจในจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๕ ท่านทั้งสองจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างความสามัคคีของคนในชาติเพื่อรักษาอธิปไตยของชาติให้พ้นเงื้อมมือของประเทศมหาอำนาจในยุคนั้น คืออังกฤษและฝรั่งเศส เพราะเหตุนี้ พี่น้องคู่นี้จึงเห็นพ้องกันว่า พระวชิรญาณเหมาะที่จะขึ้นครองราชย์ต่อเป็นรัชกาลที่ ๔ เพราะพระวชิรญาณเป็นเจ้านายที่ทันสมัยและทรงทราบภาษาอังกฤษ

เมื่อตอนปลายรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงตั้งรัชทายาท ทั้งยังปล่อยให้ตำแหน่งเสนาบดีว่างอยู่หลายกระทรวง ทรงให้เหตุผลว่า พระเจ้าแผ่นดินต่อไปจะได้ตั้งตามพระราชอัธยาศัย อำนาจในการบริหารบ้านเมืองจึงตกอยู่ในมือของสองพี่น้องแห่งตระกูลบุนนาค คือ เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) และพระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต)

ก่อนจะเสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวประชวรหนัก โปรดให้เขียนกระแสรับสั่งไปยังเสนาบดีสภาว่า *"ให้เสนาบดีกับข้าราชการทั้งปวงปรึกษากัน ถ้าเห็นว่าพระราชวงศ์พระองค์ใดสมควรจะปกครองแผ่นดินให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ ก็ให้ถวายราชสมบัติแก่พระองค์นั้นเถิด"* การที่ทรงมีพระกระแสรับสั่งอย่างนี้ทำให้อำนาจในการคัดเลือกเจ้านายขึ้นครองราชย์ตกอยู่ภายใต้การชี้นำของเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ในฐานะหัวหน้าเสนาบดีไปโดยปริยาย

เมื่อเจ้าพระยาพระคลังได้พระกระแสรับสั่งของรัชกาลที่ ๓ แล้วจึงไปกราบพระวชิรญาณ ทูลให้ทรงทราบว่าเสนาบดีปรึกษากันจะเชิญเสด็จขึ้นครองราชย์ พระวชิรญาณตรัสตอบว่า ถ้าจะถวายราชสมบัติแก่พระองค์ ขอให้ถวายแก่เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ด้วย เพราะเจ้าฟ้าพระองค์นี้ดวงชะตาดีวิเศษถึงขนาดจะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าพระวชิรญาณเป็นพระเจ้าแผ่นดินเพียงลำพังก็เกรงว่าจะอยู่ได้ไม่นาน เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) จึงลงเรือไปเฝ้าเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ทูลความให้ทรงทราบตามที่พระวชิรญาณปรารภ และตกลงให้เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์เป็นพระมหาอุปราชทรงศักดิ์พิเศษเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่สอง (Second King) ทรงพระนามว่าพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ ๔ ทรงบำเหน็จความดีความชอบแก่สมาชิกสำคัญของตระกูลบุนนาค ดังนี้

๑. ทรงสถาปนาเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ขึ้นเป็นสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ วรุตมพงษนายก สยามดิลกโลกานุปาลนนารถ สกลราชวราณาจักราธิเบนทร์ ปรเมนทรมหาราชานุกูล สรรพกิจมูลมเหศวรเชษฐามาตยาธิบดี ศรีสรณรัตนธาดาอดุลยเดชานุภาพบพิตร ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

๒. ทรงสถาปนาพระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต) เป็นสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการพระนคร

๓. ทรงสถาปนาพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) เป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ว่าที่สมุหพระกลาโหม เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์เป็นบุตรของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ต่อมาเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕

บุคคลสำคัญทั้งสามนี้ได้สร้างและปฏิสังขรณ์วัด ๓ แห่งซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์สร้างวัดประยุรวงศาวาส สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติสร้างวัดพิชยญาติการาม และสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ปฏิสังขรณ์วัดบุปผาราม

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ขณะยังเป็นเจ้าพระยาพระคลังสร้างวัดประยุรวงศาวาสเสร็จแล้ว จัดงานฉลองพระอารามเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๙ ดังมีข้อความบันทึกในจดหมายเหตุ

ว่า *"วันนี้มีการฉลองวัดอันงดงามของสมเด็จองค์ใหญ่ บิดาของท่านผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน มีการมหรสพมากมายหลายอย่าง ประชาชนมาประชุมกันมากมายหลายพัน ทั้งชาวพระนครและสัญจรมาจากที่ต่าง ๆ ของประเทศ"*

ในปีที่มีการฉลองวัดนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระเทพโมลี เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส รูปที่ ๓ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๗๕ สมัยรัชกาลที่ ๓ จนถึงมรณภาพ พ.ศ. ๒๔๑๖ สมัยรัชกาลที่ ๕ รวมเวลาเป็นเจ้าอาวาสนานถึง ๔๑ ปี

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๑ บวชที่วัดราชบูรณะ สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค เป็นพระนักเทศน์ไวหารดี ลีลาอย่างสาลิกาป้อนเหยื่อ มีชื่อเสียงโด่งดัง มีคนนิยมมาก

ในปลายรัชกาลที่ ๒ จนถึงรัชกาลที่ ๔ มีพระนักเทศน์ระดับแนวหน้าของประเทศอยู่ ๓ รูปคือ

๑. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) วัดประยุรวงศาวาส
๒. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆังโฆสิตาราม
๓. พระธรรมอุดม (ถึก) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พระนักเทศน์ทั้งสามรูปเป็นพระมหาเปรียญรุ่นราวคราวเดียวกัน แต่พระมหาจี่และพระมหาถึกเป็นพระราชาคณะก่อนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๔ สมัยรัชกาลที่ ๒ พระมหาจี่เป็น**พระอมรโมลี** พระมหาถึกเป็น**พระศรีวิสุทธิวงศ์** พระมหาโตยังเป็นพระมหาต่อไปจนสิ้นรัชกาลที่ ๓ เพราะพอถึงฤดูกาลพระราชทานสมณศักดิ์ทีไร พระมหาโตเป็น

ต้องออกธุดงค์ทุกทีไป เป็นที่น่าสังเกตว่า จนเมื่อพระมหาจี่เป็น**พระพิมลธรรม**และพระมหาถึกเป็น**พระธรรมอุดม**แล้ว พระมหาโตจึงได้เป็นพระราชาคณะที่**พระธรรมกิตติ** เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ สมัยรัชกาลที่ ๔

ใน พ.ศ. ๒๓๗๕ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงเลื่อนพระอมรโมลี (จี่) เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ **พระเทพโมลี ตรีปิฎกธรา มหาธรรมกถึกคณฤศร บวรสังฆารามคามวาสี** นับเป็นครั้งแรกที่โปรดให้เติมคำว่า "มหาธรรมกถึก" เข้าในสร้อยนามพระเทพโมลี ทั้งนี้เพราะท่านเป็นพระธรรมกถึกชั้นนำนั่นเอง และในปี พ.ศ. ๒๓๗๕ นั้นเอง โปรดให้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ท่านได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ต่อมาดังนี้

พ.ศ. ๒๓๘๖ เป็น**พระธรรมไตรโลกาจารย์**

พ.ศ. ๒๓๙๔ เป็น**พระพิมลธรรม**

พ.ศ. ๒๔๐๐ เป็น**สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์**

เล่ากันว่า ในปีที่จะได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะ เกิดเพลิงไหม้กุฏิพระพิมลธรรม (จี่) ท่านจุดเทียนลืมไว้ที่เครื่องบูชาพระในกุฏิแล้วไปกิจนิมนต์ รัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาพระพิมลธรรม (จี่) เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ นัยว่าเพื่อเป็นการทำขวัญที่กุฏิถูกไฟไหม้ พระพิมลธรรม (จี่) ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะแทนที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุที่เพิ่งถึงมรณภาพ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) รูปนี้ สมัยที่เป็นพระพุทธโฆษาจารย์ เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ได้มีความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ขณะผนวชเป็นพระวชิรญาณ ครองวัดบวรนิเวศวิหาร เรื่องมีอยู่ว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โปรดให้พระวชิรญาณมีตำแหน่งในคณะกรรมการสอบพระปริยัติธรรมสนามหลวงในสมัยสอบปากเปล่า พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) เป็นกรรมการอาวุโสอยู่ในคณะนั้นด้วย

วันหนึ่ง พระมหาผ่องเข้าสอบแปลปากเปล่าตอนหนึ่งว่า *"ตุมฺเห อันว่าท่านทั้งหลาย นิสีทถ จงนั่ง อาสเน ในอาสนะ"* พระวชิรญาณไม่โปรดที่แปลศัพท์ว่า "อาสเน" ว่า "ในอาสนะ" พระมหาผ่องจึงแปลใหม่ว่า "อาสเน เหนืออาสนะ" คราวนี้เป็นที่ถูกพระทัยของพระวชิรญาณ แต่พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) ค้านว่าแปลไม่ถูก ให้แปลใหม่ เมื่อกรรมการขัดกันเองอย่างนี้ พระมหาผ่องก็ไม่รู้ว่าจะแปลว่าอย่างไร พระวชิรญาณเกรงว่าพระมหาผ่องจะสอบตกจึงตรัสขึ้นว่า "นั่งในอาสนะนั้น นั่งอย่างไร จะฉีกอาสนะออกแล้วเข้าไปนั่งในช่องที่ฉีกหรือ หรือจะเอาอาสนะขึ้นคลุมตัวไว้ในนั้น" พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) โกรธมาก จึงต่อว่าต่อขานพระวชิรญาณอย่างรุนแรง ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็กริ้วตรัสสั่งห้ามมิให้นิมนต์พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) เป็นกรรมการสอบพระปริยัติธรรมอีก และทรงมอบการสอบพระปริยัติธรรม เป็นสิทธิ์ขาดแก่พระวชิรญาณตั้งแต่บัดนั้นจนสิ้นรัชกาล

ปรากฏว่า พระมหาผ่องผู้เข้าสอบแปลพระปริยัติธรรมในครั้งนั้นสอบได้ และได้เข้าแปลในครั้งต่อมาอีกจนสอบได้เปรียญ ๘ ประโยค ต่อมาเป็นพระราชาคณะที่พระธรรมภาณพิลาศครองวัดราชบุรณะในสมัยรัชกาลที่ ๕ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) กราบบังคมทูลขอให้ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ พระธรรมภาณพิลาศ (ผ่อง) เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๕ ของวัดประยุรวงศาวาสระหว่าง พ.ศ. ๒๔๒๑-๒๔๓๑ รวม ๑๐ ปี

เรื่องของพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) ยังไม่จบแค่นั้น เพราะเมื่อพระวชิรญาณลาผนวชขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) เกรงว่าจะถูกถอดจากพระราชาคณะจึงเตรียมตัวย้ายกลับไปอยู่เพชรบุรีซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิม แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้พ้นโทษ ตรัสยกย่องว่าท่านเป็นผู้ชำนาญพระปริยัติธรรมมาก ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ย้ายมาครองวัดมหาธาตุ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) รู้สึกซาบซึ้งในพระคุณธรรมของรัชกาลที่ ๔ ที่ไม่ทรงพยาบาท นับว่าพระองค์ทรงเป็นบัณฑิตโดยแท้ จึงแต่งคาถาถวายพระพรรัชกาลที่ ๔ ขึ้นต้นว่า **"ยํ ยํ เทวมนุสฺสานํ มงฺคลตฺถาย ภาสิตํ"** สนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวชอบพระราชหฤทัย จึงโปรดให้พระสงฆ์สวดคาถานั้นต่อมาจนถึงทุกวันนี้

เมื่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุ

ถึงมรณภาพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาพระพิมลธรรม (จี่) เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ย้ายไปเป็นอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุสืบต่อจากสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) แต่สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) ทูลขอให้อยู่เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสต่อไป วัดประยุรวงศาวาสจึงมีสมเด็จพระราชาคณะเป็นเจ้าอาวาสด้วยเหตุนี้ ภายหลังรัชกาลที่ ๔ ทรงเปลี่ยนให้สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ครองวัดประยุรวงศาวาสต่อไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ถึงมรณภาพในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ รวมอายุได้ ๘๑ ปี สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ได้ทรงนิพนธ์โคลงว่าด้วยมรณภาพของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ไว้ดังนี้

สมเด็จพระพุทธเจ้า, เจ้าคณะเหนือ
นักเทศน์วิเศษเหลือ เพราะพริ้ง
อาสาฬหะแรมเมื่อ สามค่ำ
ถึงพิราลัยทิ้ง ร่างไว้ไปศูนย์

ความเป็น *"นักเทศน์วิเศษเหลือเพราะพริ้ง"* ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ได้วางรากฐานให้สำนักวัดประยุรวงศาวาสเป็นแหล่งผลิตพระนักเทศน์ชั้นนำให้กับวงการพระพุทธศาสนามาจนถึงปัจจุบัน ประเพณีของการเทศนาไม่เคยขาดหายไปจากสำนักวัดประยุรวงศาวาสตั้งแต่สมัยของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)

เป็นต้นมา สำนักนี้มีพระนักเทศน์ที่แสดงธรรมได้ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเทศน์แบบธรรมวัตร เทศน์ปุจฉา-วิสัชนา เทศน์มหาชาติ อภิปราย ปาฐกถาหรือบรรยายธรรม ทั้งเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในยุคปัจจุบันที่พระพุทธวรญาณเป็นเจ้าอาวาส สำนักวัดประยุรวงศาวาสได้รับการยอมรับให้เป็นศูนย์ฝึกอบรบพระนักเทศน์ของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร โดยรับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ วัดประยุรวงศาวาสเริ่มดำเนินการฝึกอบรมพระนักเทศน์ตั้งแต่สมัยที่**พระครูพิศาลธรรมโกศล (หลวงตาแพร-เยื่อไม้)** เป็นประธานองค์การเผยแผ่ของวัด ท่านจัดฝึกอบรมพระนักเทศน์ได้ ๔ รุ่นก็ถึงมรณภาพ โครงการนี้จึงชะงักไป จนกระทั่งประธานองค์การเผยแผ่ของวัดรูปปัจจุบัน (พระเทพโสภณ) มาสานงานฝึกอบรมพระนักเทศน์ต่อมาตั้งแต่รุ่นที่ ๕ จนถึงปัจจุบัน ศูนย์ฝึกอบรมพระนักเทศน์ของวัดประยุรวงศาวาสได้จัดฝึกอบรมพระนักเทศน์ไปแล้ว ๑๑ รุ่น มีพระภิกษุสามเณรจากหลายจังหวัดมาเข้ารับการอบรมจบหลักสูตรจำนวนทั้งสิ้น ๓,๐๕๕ รูป

การที่สำนักวัดประยุรวงศาวาสมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับด้านการเทศนาสั่งสอนและกลายเป็นศูนย์ฝึกอบรมพระนักเทศน์ ก็เพราะวัดนี้มีเจ้าอาวาสที่สนใจการเทศนาสั่งสอนครองวัดต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นเจ้าอาวาส และการที่วัดประยุรวงศาวาสมีพระนักเทศน์ชื่อดังเป็นเจ้าอาวาสครองวัด สร้างความเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ ก็เพราะได้รับความเอาใจใส่อุปถัมภ์บำรุงจากสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) ผู้สร้างวัดและ

ทายาทรุ่นต่อมา คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร) เจ้าพระยาภานุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม) เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร) เจ้าพระยาสุรวงศ์วัฒนศักดิ์ (โต) พระยาสุริยานุวงศ์ประวัติ (เต็น) ท่านผู้หญิงตลับ สุรวงศ์วัฒนศักดิ์ พระยาสุริวงศ์วิวัฒน์ (เตี้ยม) เป็นต้น ต่างฝ่ายต่างก็ช่วยกันอุปถัมภ์บำรุงวัดประยุรวงศาวาสในฐานะมรรคนายกและไวยาวัจกรด้วยดีต่อเนื่องกันมา

วันนี้ คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสพร้อมด้วยคณะอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งมีพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพุทธวรญาณเป็นประธาน พร้อมใจกันประกอบพิธีบำเพ็ญบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แด่ท่านผู้มีคุณูปการแก่วัดประยุรวงศาวาสมาแต่อดีต ทั้งที่เป็นบูรพาจารย์ฝ่ายบรรพชิตมีสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นต้น และที่เป็นบุพพการีฝ่ายคฤหัสถ์ในราชินิกุลบุนนาค มีสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) และสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) เป็นต้น ขอบูรพาจารย์และบุพพการีชนทั้งปวงจงเป็นผู้มีส่วนแห่งกุศลผลบุญนี้โดยทั่วกันทุกท่านทุกคน เทอญ

❖ ❖ ❖

ประวัติ
วัดประยุรวงศาวาส

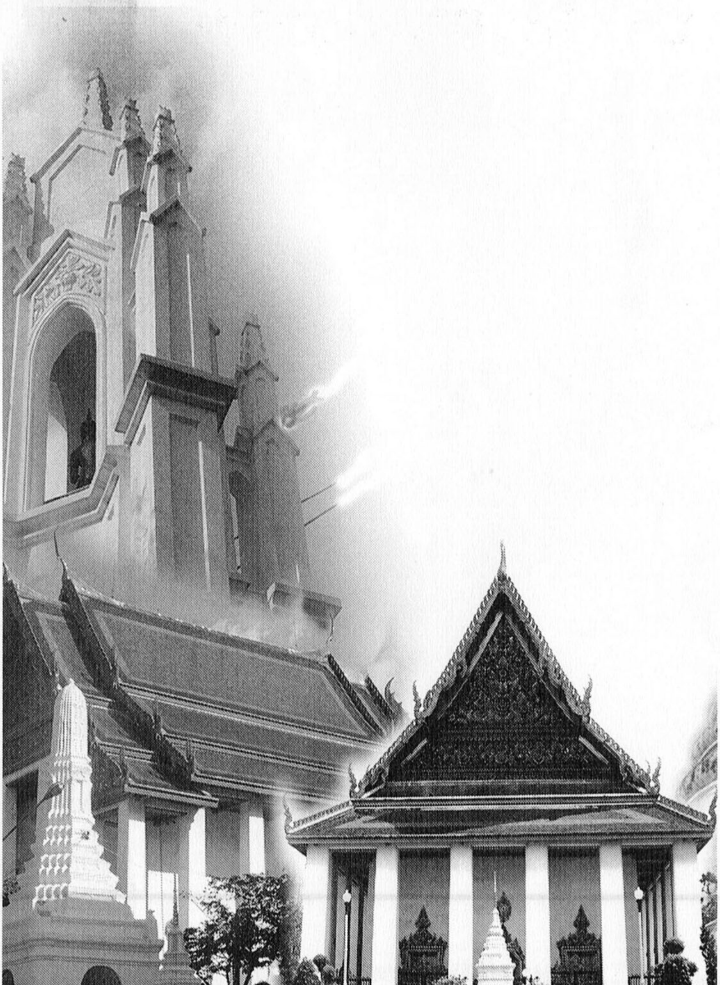

ประวัติวัดประยุรวงศาวาส

***

ชั้นและชนิดของวัด

วัดประยุรวงศาวาส เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร

ที่ตั้งวัด

วัดประยุรวงศาวาส ตั้งอยู่ใกล้กับเชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้าฝั่งธนบุรี โดยมีเลขทะเบียนวัดที่ ๒๔ ถนนประชาธิปก แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

อาณาเขต

วัดประยุรวงศาวาส มีเนื้อที่ ๒๗ ไร่ ลักษณะพื้นที่ราบเรียบสี่เหลี่ยม มีอาณาเขตอุปจารดังนี้

๑. **ทิศตะวันออก** มีอาณาเขตจรดถนนประชาธิปก

๒. **ทิศตะวันตก** มีอาณาเขตจรดคลองสาธารณะ

๓. **ทิศเหนือ** มีอาณาเขตจรดถนนเทศบาลสาย ๑

๔. **ทิศใต้** มีอาณาเขตจรดถนนเทศบาลสาย ๒ และโรงเรียนศึกษานารี

ที่ธรณีสงฆ์

วัดประยุรวงศาวาส มีที่ธรณีสงฆ์จำนวน ๓๔๔ ตารางวา ในด้านตะวันออกติดกับถนนประชาธิปกได้สร้างเป็นตึกแถว ๓๐ หลัง ในด้านตะวันตกได้แบ่งให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัยและมีที่ธรณีสงฆ์ ๑ แปลง อยู่ที่ตำบลดอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ประวัติผู้สร้างวัด

ผู้สร้างวัดประยุรวงศาวาส คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) สมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ในรัชกาลที่ ๑ บิดาคือเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา (บุนนาค) ผู้เป็นต้นสกุล "บุนนาค" มารดาคือเจ้าคุณหญิงนวล ผู้เป็นกนิษฐาภคินีของสมเด็จพระอมรินทรามาตย์บรมราชินีในพระบาทมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เพราะเหตุที่เจ้าคุณหญิงนวลเป็นพระญาติกับพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑ นี่เอง สกุลบุนนาคจึงเป็น**ราชินิกุล**

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ เริ่มเข้ารับราชการในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้รับการเลื่อนตำแหน่งราชการโดยลำดับ จนได้ตำแหน่งพระยาพระคลังในสมัยรัชกาลที่ ๒ และต่อมาได้เป็นเจ้าพระยาพระคลังว่าที่กรมท่า (เทียบเท่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) และว่าที่สมุหพระกลาโหม (เทียบเท่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม) พร้อมกันสองตำแหน่งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เจ้าพระยาพระคลังดิส เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการ

อัญเชิญเจ้าฟ้ามงกุฎขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔[๑]

ใน พ.ศ. ๒๓๙๔ สมัยรัชกาลที่ ๔ เจ้าพระยาพระคลังดิศ ได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นสมเด็จพระยาผู้สำเร็จราชการทั่วพระราชอาณาจักร มีพระราชทินนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

"สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ วรุตมพงศนายก สยามดิลกโลกานุปาลนาถ สกลราชอาณาจักราธิเบนทร ปรเมนทรมหาราชานุกูล สรรพกิจมูลมเหศวรเชษฐามาตยาธิบดี ศรีสรณรัตนธาดา อดุลยเดชานุภาพบพิตร"[๒]

สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ถึงแก่พิราลัยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ รวมอายุได้ ๖๘ ปี

การสร้างวัดและงานฉลองวัด

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาพระคลัง ว่าที่กรมท่าและสมุหพระกลาโหม ได้อุทิศสวนกาแฟสร้างเป็นวัดขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ แล้ว

---

[๑] *A.T. Embree, Encyclopedia of Asian History, Charles Scribner's Sons, New York., 1988 p. 197*

[๒] *ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, เจ้าพระยาและสมเด็จเจ้าพระยาบางท่านในสกุลบุนนาค, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอกพระยาสุริยานุวงศ์ประวัติ (เต๋า บุนนาค), ๒๕๑๗, หน้า ๔๓*

ถวายเป็นพระอารามหลวงในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามว่าวัดประยุรวงศาวาส

การสร้างวัดได้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๗๑ สร้างอยู่ ๘ ปี จึงสำเร็จในปี พ.ศ. ๒๓๗๙ ได้มีการฉลองวัดในวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๙ ตรงกับวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๗ ค่ำ ดังหลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดารรัชกาลที่ ๓ ว่า

"...ครั้นลุถึงศักราช ๑๑๙๘ ปีวอก อัฐศก เป็นปีที่ ๑๓ ครั้นมาถึงวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๗ ค่ำ เจ้าพระยาพระคลังมีการฉลองวัดประยุรวงศ์ฯ พระสงฆ์ในวัดได้ปืนเปรียมกระสุน ๕ นิ้วชำรุดหูพะเนียงทิ้งอยู่ในวัดบอก ๑ เอาทำไฟพะเนียงจุด...."

ในเรื่องนี้ หมอ ดี.บี.บรัดเล มิชชันนารี ชาวอเมริกันได้บันทึกไว้ในจดหมายเหตุว่า

"วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๙ วันนี้มีการฉลองวัดอันงดงามของสมเด็จองค์ใหญ่บิดาของท่านผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน มีการมหรสพมากมายหลายอย่าง ประชาชนมาประชุมกันมากมายหลายพัน ทั้งชาวพระนครและสัญจรมาจากที่ต่าง ๆ ของประเทศ..."

หมอบรัดเลบันทึกไว้ว่าในงานฉลองวัดประยุรวงศาวาสนั้นได้มีการทำไพพะเนียงด้วยปืนใหญ่ โดยฝังโคนกระบอกปืนใหญ่ลงในแผ่นดิน เมื่อจุดชะนวนขึ้น ปืนใหญ่เกิดระเบิดแตกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ทำให้มีผู้บาดเจ็บล้มตายหลายคน หมอบรัดเลอยู่ห่างจากที่เกิดเหตุประมาณ ๒๕๐ เมตร เจ้าพระยาพระคลังดิศให้คนตามตัวหมอบรัดเลไปรักษาผู้บาดเจ็บพระรูปหนึ่งกระดูกแขนแตก หมอบรัดเล

จำต้องตัดแขนของพระรูปนั้น การผ่าตัดประสบผลสำเร็จ บาดแผลหายสนิทในเวลาไม่นานนัก นับได้ว่าเป็นการผ่าตัดครั้งแรกในประเทศไทยเกิดขึ้นที่วัดประยุรวงศาวาสในวันฉลองวัดนั่นเอง[๓]

ภายหลังจากการระเบิดครั้งนั้น สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ ให้สร้างอนุสาวรีย์เป็นปืนใหญ่ ๓ กระบอกไว้ในบริเวณเขาภูเขาจำลองเพื่อเป็นการไว้อาลัยแด่ผู้เสียชีวิต อนุสาวรีย์ยังมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ข้อความจารึกที่อนุสาวรีย์เป็นดังนี้

"อนุสาวรีย์นี้ได้สร้างขึ้นเมื่อปีวอก อัฐศก ศักราช ๑๑๙๘ (พ.ศ. ๒๓๗๙) ให้เป็นที่ระฦกแห่งปืนใหญ่ระเบิดให้เป็นที่เสียชีวิตหลายในเวลามีงานมหกรรมการฉลองพระอารามนี้..."

วัดรั้วเหล็ก

วัดประยุรวงศาวาส ชาวบ้านมักนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **วัดรั้วเหล็ก** เพราะมีรั้วเหล็กล้อมเป็นกำแพงตอนหน้าพระอุโบสถ พระวิหาร และศาลาการเปรียญด้านเหนือ รั้วเหล็กมีความสูง ๓ ศอกเศษ ทำเป็นรูปอาวุธโบราณ คือหอกดาบและขวาน มีลักษณะเป็นกำแพงและซุ้มประตูเล็ก ๆ เป็นตอน ๆ วัดจากมุมวิหารคตข้างพระอุโบสถไปจรดกำแพงประตูวัดด้านตะวันออกยาว ๑๔๘ เมตร ล้อมบริเวณภูเขาจำลองอีก ๒ ด้าน ด้านตะวันตกยาว ๔๘ เมตร ด้านใต้ยาว ๔๓

---

[๓] *ไทยน้อย และอุดม ประมวลวิทยา, ๓๐ เจ้าพระยา, สำนักพิมพ์ กรุงธน, ๒๕๐๔, หน้า ๔๒*

เมตร ล้อมเป็นกำแพงหน้าวัด ตอนขวามือเข้ามายาว ๔๐ เมตร ตอนซ้ายมือเข้ามายาว ๒๐ เมตร

มีเรื่องเล่าว่า รั้วเหล็กนี้เดิมสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์สั่งเข้ามาจากประเทศอังกฤษเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อใช้ล้อมเป็นกำแพงในพระราชวัง แต่พระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงโปรด สมเด็จเจ้าพระยาจึงขอรับพระราชทาน มาใช้ล้อมเป็นกำแพงในวัด โดยใช้น้ำตาลทรายแลกเอาหนักต่อหนัก คือเหล็กหนักเท่าใด น้ำตาลทรายก็หนักเท่านั้น

เจ้าพระยาภานุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค) เดินทางไปกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษในฐานะเป็นอัครราชทูตพิเศษเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมสัญญา ใน พ.ศ. ๒๔๒๓ เมื่อกลับถึงเมืองไทยในปีเดียวกัน ได้เล่าว่าตนพบรั้วเหล็กล้อมเป็นกำแพงเมืองหลายแห่งในกรุงลอนดอน รั้วเหล็กเหล่านั้นมีรูปลักษณะเช่นเดียวกับรั้วเหล็กที่วัดประยุรวงศาวาส[๔]

---

[๔] *ประวัติย่อวัดประยุรวงศาวาส ธนบุรี, คณะศิษยานุศิษย์พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานบำเพ็ญกุศลฉลองชนมายุ ๗ รอบ และฉลองสมณศักดิ์ชั้นราชของท่านเจ้าคุณพระธรรมปหังษนาจารย์, ๒๔๙๘ หน้า ๑๑*

ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุ

๑. พระอุโบสถ

พระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาส เป็นสถาปัตยกรรมแบบทรงไทย กว้าง ๑๘.๒๔ เมตร ยาว ๒๕.๒๐ เมตร หลังคาลด ๒ ชั้น หน้าบันเป็นลายดอกพุดตาน ด้านหน้าและด้านหลังมีประตูเข้าออกด้านละ ๒ ประตู หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ พระประธานในพระอุโบสถ หล่อในปี ๒๓๗๑ อันเป็นปีที่เริ่มสร้างพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๙๙ เมตร สูง ๑.๖๒๕ เมตร ประกอบด้วยพระพุทธลักษณะอันงดงาม พระพุทธรูปองค์นี้ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ให้ช่างชาวไทยเป็นผู้หล่อ ได้ว่าจ้างช่างลงรักปิดทองมาจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกล่าวกันว่ามีฝีมือและกรรมวิธีการปิดทองดีเยี่ยม มาปิดทองพระพุทธรูป และถือได้ว่า เป็นพระพุทธรูปองค์แรกที่นำช่างฝีมือปิดทองเป็นชาวต่างชาติจากประเทศญี่ปุ่น

ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชื่อพระประธานในพระอุโบสถ เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นเกียรติประวัติแก่วัด ว่า **"พระพุทธธรรมวิเชษฐศาสดา"** แปลว่า *พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระศาสดาประเสริฐสุดโดยธรรม*[๕]

---

[๕] *หนังสือราชการ สำนักพระราชวัง ที่ รล ๐๐๐๓/๑๙๖๕๒ ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม* ๒๕๓๕

พระอุโบสถนี้ได้รับการซ่อมแซมเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๔ กล่าวคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาพระราชทานผ้าพระกฐินที่วัดประยุรวงศาวาส ได้มีพระราชดำรัสแนะนำว่า เสาภายในพระอุโบสถห่างกันมากจนน่ากลัวเป็นอันตราย **สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)** เมื่อครั้งเป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ สมุหพระกลาโหมจึงก่อเสารายในพระอุโบสถเพิ่มเติมอีกข้างละ ๒ ต้น จากเดิมที่เคยมีเสารายด้านละ ๔ ต้น รวมเป็นเสารายทั้งสิ้นด้านละ ๖ ต้น มีระยะห่างกันต้นละ ๓ ศอกเศษ[๖]

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๒๒ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ได้ให้ซ่อมแซมพระอุโบสถอีกครั้ง โดยรื้อช่อฟ้าใบระกาของเก่าแล้วเปลี่ยนทำใหม่ จัดการดึงพระประธานที่ทรุดเอียงไปทางทิศตะวันตกให้ตรง[๗]

วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ เวลา ๑๑.๓๐ น. สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ วัดประยุรวงศาวาสประสบภัยจากลูกระเบิดที่ฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งลงมาหวังทำลายสะพานพระพุทธยอดฟ้า แรงระเบิดทำให้เสนาสนะและถาวรวัตถุต้องหักพังและชำรุดเสียหายเป็นอันมาก พระอุโบสถก็ได้รับความเสียหายเช่นกัน คณะกรรมการวัดประยุรวง-

---

[๖] *วีณา ศรีธัญรัตน์ และคณะ, ผลงานด้านวัฒนธรรมของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค), อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพต่อพงศ์ภัสร์ บุนนาค., หน้า ๗๒*

[๗] *เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๓*

ศาวาสได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถภายหลังสงคราม โลกสิ้นสุดลง

ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ **พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน)** อดีตเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสได้จัดให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถทั้งส่วนหลังคาฝาผนังและพื้นล่างทั้งหมด อันนับเป็นการซ่อมแซมครั้งใหญ่ที่สุดของพระอุโบสถหลังนี้ซึ่งมีอายุ ๑๖๒ ปี และในโอกาสนี้เอง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาถวายผ้าพระกฐินที่วัดประยุรวงศาวาส

๒. พระวิหารพระพุทธนาคน้อย

พระวิหารหลวงพ่อพระพุทธนาคน้อยเป็นสถาปัตยกรรมแบบทรงไทย กว้าง ๑๖.๙๙ เมตร ยาว ๒๐.๑๙ เมตร เป็นวิหาร ๕ ห้อง หลังคาลด ๒ ชั้น หน้าบันสลักลวดลายดอกไม้สวยและปิดทองประดับกระจกแพรวพราว มีซุ้มประตู ๔ ประตู บานประตูประดับมุก

พระวิหารนี้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อปางมารวิชัยสมัยสุโขทัย หน้าตักกว้าง ๔.๒๕ เมตร สูง ๕.๗๐ เมตร มีพระนามว่า **พระพุทธนาคน้อย** เป็นพระพุทธรูปโบราณคู่กับพระศรีศากยมุนี (พระพุทธนาคใหญ่) พระประธานในพระวิหารวัดสุทัศนเทพวราราม พระพุทธรูปทั้งสองนี้ประกอบด้วยลักษณะของพระพุทธรูปหลวงสมัยสุโขทัยเหมือนกันคือ มีพระรัศมีเปลวแต่ไม่มีไรพระสก ชายผ้ารัดประคตเป็นเขี้ยวตะขาบและประทับนั่งขัดสมาธิราบเช่นเดียวกับพระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก พระพุทธนาคน้อยนี้ได้รับอัญเชิญ

จากจังหวัดสุโขทัยมาประดิษฐานไว้ ณ พระวิหารวัดประยุรวงศาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๔[๘]

พุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวจีน ให้ความเคารพบูชาในความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธนาคน้อย ด้วยได้รับสิ่งที่เป็นอัศจรรย์หลายประการ ได้ขนานนามพระพุทธนาคน้อยนี้ว่า **"ลักน้อย"** แปลว่า กลีบบัว ๗ ชั้น เปรียบพระพุทธองค์คือ **"ซำปอกงของชาวจีน"**

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๒ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนรับพระวิหารและพระพุทธนาคน้อยเป็นศิลปโบราณวัตถุของชาติและพระศาสนา ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๖๖ ตอนที่ ๖๔ วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๒

๓. พระบรมธาตุเจดีย์องค์ใหญ่

พระบรมธาตุเจดีย์เป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ทรงกลมสัณฐานรูปโอคว่ำ สูง ๖๐.๕๒๕ เมตร ฐานล่างส่วนนอกวัดโดยรอบได้ ๑๖๒ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๕๐ เมตร มีช่องคูหาเรียงรายล้อมรอบชั้นล่างพระเจดีย์ ๕๔ คูหา ชั้นบนถัดจากช่องคูหาขึ้นไปมีพระเจดีย์เล็ก ๑๘ องค์เรียงรายพระเจดีย์องค์ใหญ่ เชื่อกันว่าพระเจดีย์องค์ใหญ่นี้เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ

---

[๘] *วัดประยุรวงศาวาส, พระพุทธนาคน้อยแห่งวัดประยุรวงศาวาส จังหวัดธนบุรี, ๒๔๙๖*

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ เริ่มสร้างพระเจดีย์องค์ใหญ่นี้ขึ้น แต่พระเจดีย์ยังไม่ทันแล้วเสร็จ ผู้สร้างก็ถึงแก่พิราลัยไปก่อน เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ ต่อมาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้สร้างพระเจดีย์ต่อจนเสร็จสมบูรณ์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

ใน พ.ศ. ๒๔๑๔ พระเจดีย์องค์ใหญ่ถูกสายฟ้าฟาดจนยอดพระเจดีย์หักไม่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์เป็นเวลานานถึง ๔๗ ปี จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๖๑ พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสในขณะนั้นได้จัดการบูรณะปฏิสังขรณ์จนถาวรตราบเท่าทุกวันนี้

๔. เจดีย์ท่านขรัวแก้ว

ผู้สร้างพระเจดีย์ท่านขรัวแก้วคือเจ้าพระยาภานุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค) ผู้เป็นบุตรคนหนึ่งของสมเด็จเจ้าพระยาบรม มหาประยูรวงศ์ ภายในพระเจดีย์มีรูปหล่อท่านขรัวแก้ว ประดิษฐาน ไว้ ท่านขรัวแก้วรูปนี้เป็นพระอาจารย์สอนหนังสือไทยแก่กุลบุตรในตระกูลของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ท่านเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของตระกูลนี้เพราะนอกจากจะเป็นพระอาจารย์สอนหนังสือแล้วท่านยังเป็นพระวิปัสสนาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในวิชาโหราศาสตร์

มีเรื่องเล่าว่าครั้งหนึ่งสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ได้ส่งเรือสำเภาเดินทางไปค้าขายกับประเทศจีน เรือสำเภาไม่กลับกรุงเทพฯ ตามกำหนด สมเด็จเจ้าพระยาจึงเรียนถามท่านขรัวแก้วว่า

เรือสำเภาจะกลับกรุงเทพฯ เมื่อใด ท่านขรัวแก้วตอบด้วยสำเนียงปักษ์ใต้ (เพราะท่านเป็นชาวเมืองนครศรีธรรมราช) ว่า *"มาแหล่วแหล่...เอาชาดีมากินห้อ"* เนื่องจากสมเด็จเจ้าพระยาเพิ่งไปตรวจดูเรือสำเภาที่ท่าเรือ แต่ไม่พบเรือสำเภานั้น จึงท้วงว่า *"ท่านขรัวพูดเล่นไปได้ ถามจริง ๆ ผมเพิ่งมาจากท่าเรือเดี๋ยวนี้เอง"* ท่านขรัวแก้วยังตอบยืนยันเหมือนเดิมว่า *"มาแหล่วแหล่...เอาชาดีมากินห้อ"* สมเด็จเจ้าพระยาจึงกลับไปที่ท่าเรือแล้วพบว่า เรือสำเภาได้เข้าเทียบท่าในเวลาที่สมเด็จเจ้าพระยากำลังสนทนากับท่านขรัวแก้วที่วัดนั่นเอง[๙] (ปัจจุบันมีภาพจิตรกรรมฝาผนังในศาลจตุรมุข)

พ.ศ. ๒๕๒๑ ทางวัดประยุรวงศาวาสได้บูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ท่านขรัวแก้ว โดยสร้างเจดีย์ใหม่ครอบเจดีย์องค์เก่า และสร้างศาลาจตุรมุขไว้ด้านหน้าเจดีย์ ภายในศาลาจตุรมุขนี้เป็นประดิษฐานรูปหล่อท่านขรัวแก้ว

๕. ภูเขาจำลอง (เขาเต่า)

ภูเขาจำลองเป็นภูเขาขนาดเล็กก่อด้วยศิลาตั้งอยู่กลางสระน้ำบริเวณหน้าวัด มีศาลาราย ๘ หน้า ตั้งอยู่ริมสระน้ำเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และเป็นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ มีบันไดขึ้นสู่ยอดเขา บนยอดเขาเป็นที่ตั้งพระสถูปหล่อด้วยทองเหลืองลงรักปิดทองสำหรับบรรจุพระพุทธรูปสำคัญไว้ข้างใน

---

[๙] *ประวัติย่อวัดประยุรวงศาวาสธนบุรี*, หน้า ๒๙

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ สร้างภูเขาจำลองนี้ขึ้นโดยได้แนวคิดเกี่ยวกับเค้าโครงของภูเขาจำลองมาจาก **"หยดเทียนขี้ผึ้ง"** ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่สมเด็จเจ้าพระยา หยดเทียนขี้ผึ้งนี้เกิดจากน้ำตาเทียนที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจุดขณะเมื่อประทับอยู่ในห้องพระบังคนหนัก น้ำตาเทียนหยดทับถมกันเป็นเวลาหลายปีจนก่อรูปเหมือนภูเขา สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์จึงนำเค้าโครงของหยดเทียนขี้ผึ้งนี้มาเป็นแบบสำหรับสร้างภูเขาจำลอง

สระน้ำที่ล้อมรอบภูเขาจำลองเต็มไปด้วยเต่า และตะพาบน้ำที่มีผู้นำมาปล่อยไว้แต่นานมาแล้ว ประชาชนนิยมพาบุตรหลานมาเที่ยวเล่นบริเวณภูเขาจำลองเพื่อให้อาหารแก่เต่าและตะพาบน้ำ ภูเขาจำลองเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อว่า **ภูเขาเต่า**

เนื้อที่ทั้งหมดบริเวณภูเขาจำลองมีความยาว ๔๘ เมตร กว้าง ๔๒ เมตร กรมศิลปากร ได้ขึ้นทะเบียนภูเขาจำลองไว้ในฐานะเป็นถาวรวัตถุสำคัญของชาติ

ลำดับเจ้าอาวาส

นับแต่เริ่มสร้างวัดประยุรวงศาวาส ใน พ.ศ. ๒๓๗๑ จนถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ รวมระยะเวลา ๑๗๘ ปี วัดประยุรวงศาวาสมีเจ้าอาวาสปกครองวัด ๑๓ รูป ตามลำดับดังต่อไปนี้

๑. **พระญาณสังวร** เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๑ ในขณะที่สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์กำลังก่อสร้างเสนาสนะในวัด

พระญาณสังวรเป็นพระฝ่ายวิปัสสนา ท่านเป็นเจ้าอาวาสได้ชั่วระยะหนึ่งก็ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดราชสิทธาราม

๒. **พระญาณไตรโลก (ขำ ป.ธ.๙)** เจ้าอาวาสรูปที่ ๒ เป็นพระราชาคณะในรัชกาลที่ ๓ ไม่มีหลักฐานปรากฏว่า ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสอยู่นานเท่าใด

๓. **สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่ อินฺทสรมหาเถร ป.ธ.๙)** เป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๑ บวชอยู่วัดราชบุรณะได้เข้าแปลพระปริยัติธรรมสอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค เป็นพระธรรมกถึกเทศนาไวหารดี *"ลีลาอย่างสาลิกาป้อนเหยื่อ"* มีคนนิยมมาก ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่ **พระอมรโมลี** เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕ ในสมัยรัชกาลที่ ๒

พ.ศ. ๒๓๗๕ ในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ที่ **พระเทพโมลี ตรีปิฎกธรามหาธรรมกถึกคณฤศร บวรสังฆาราม คามวาสี** นับเป็นครั้งแรกที่โปรดให้เติมคำว่า "มหาธรรมกถึก" เข้าในสร้อยนามพระเทพโมลี ทั้งนี้เพราะท่านเป็นพระธรรมกถึกผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง ในปี พ.ศ. ๒๓๗๕ นั้นเอง โปรดให้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ท่านได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ตามลำดับดังนี้

พ.ศ. ๒๓๘๖ เป็น**พระธรรมไตรโลกาจารย์**

พ.ศ. ๒๓๙๔ เป็น**พระพิมลธรรม**

พ.ศ. ๒๔๐๐ เป็น**สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์**

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) มรณภาพในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ อายุได้ ๘๑ ปี เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส นานที่สุดถึง ๔๑ ปี

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ได้ทรงนิพนธ์โคลงว่าด้วยมรณภาพของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ไว้ดังนี้

สมเด็จพระพุทธเจ้า, เจ้า คณะเหนือ
นักเทศน์วิเศษเหลือ เพราะพริ้ง
อาสาฬหะแรมเมื่อ สามค่ำ
ถึงพิราลัยทิ้ง ร่างไว้ไปศูนย์

๔. **พระสาสนุทเทศาจารย์ (สา)** เป็นชาวจังหวัดสมุทรสงคราม อุปสมบทที่วัดอนงคาราม ต่อมาได้ย้ายมาอยู่วัดประยุรวงศาวาส เป็นช่างสลักมุกที่มีฝีมือ เป็นพระครูใบฎีกา พระครูวินัยธร พระครูปลัด ตามลำดับ หลังสุดเป็นพระราชาคณะที่**พระสาสนุทเทศาจารย์** เป็นเจ้าอาวาสอยู่ได้ ๕ ปีระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๖-๒๔๒๑ ก็ได้ลาสิกขา

๕. **พระธรรมภาณพิลาศ (ผ่อง ป.ธ.๘)** เป็นชาวจังหวัดเพชรบุรี เดิมอยู่วัดมหาธาตุแล้วย้ายไปอยู่วัดกัลยาณมิตรแล้วไปเป็นเจ้าอาวาสวัดจันทาราม ต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็น**พระโพธิวงศาจารย์**แล้วย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดราชบุรณะ ครั้งหนึ่งมีความผิดเนื่องจากไปในงานพระราชพิธีฉัตรมงคลไม่ทัน จึงถูกลดสมณศักดิ์เป็น**พระธรรมภาณพิลาศ** ต่อมาย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส

และได้รับนิตยภัตเสมอ พระราชาคณะชั้นเทพ ตั้งแต่ ๒๔๒๑-๒๔๓๑ (๑๐ ปี)

๖. **พระครูสังวราทิคุณ (ชู)** เป็นชาวจังหวัดราชบุรี อุปสมบทที่วัดประยุรวงศาวาส เป็นพระครูวินัยธร พระปลัด พระครูปลัด ตามลำดับ สมณศักดิ์หลังสุดเป็นพระครูสังวราทิคุณ พร้อมกับเป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๒-๒๔๓๕ (๓ ปี)

๗. **พระครูสาราณียคุณ (บุญ)** เป็นชาวพระโขนง เป็น**พระใบฎีกา** ในขณะที่พระครูสังวราทิคุณ (ชู) มรณภาพ ได้ทำหน้าที่รักษาการแทนเจ้าอาวาส ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๔๓๖ (๑ ปี) ต่อมาเมื่อพระสาสนานุรักษ์เป็นเจ้าอาวาส ก็ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น**พระครูสาราณียคุณ**พร้อมกับเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๘. **พระสาสนานุรักษ์ (ทิม)** เป็นชาวบางบำหรุ ธนบุรี อุปสมบทที่วัดประยุรวงศาวาส เป็น**พระครูใบฎีกา** และได้เลื่อนเป็น**พระครูสังฆสิทธิการ** แต่เนื่องจากท่านสุขภาพไม่ค่อยดี จึงได้ลาสิกขาบท ต่อมาได้อุปสมบทอีกครั้งหนึ่งได้เป็นพระครูสังฆสิทธิการตามเดิม ในปี พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็น**พระครูสังฆสิทธิคุณ** และได้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศ ภายหลังเมื่อตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสว่างลง จึงได้มาเป็นเจ้าอาวาสพร้อมกับเป็นพระราชาคณะที่**พระสาสนานุรักษ์** ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๔๑ (๗ ปี)

๙. **พระธรรมเจดีย์ (แก้ว ป.ธ.๔)** เป็นชาวจันทบุรี เดิมอยู่วัดราชบูรณะแล้วย้ายไปอยู่วัดพระยาทำ เป็นพระราชาคณะที่**พระรัตนมุนี** แล้วไปเป็นเจ้าอาวาสวัดชัยพฤกษมาลา ต่อมาได้เลื่อน

เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ **พระราชกวี** แล้วมาเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๔๔๘ (๕ ปี) ก็ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ

๑๐. **พระปรากรมมุนี (เปลี่ยน)** เป็นชาวกรุงเทพฯ อุปสมบทที่วัดไตรมิตรวิทยาราม (วัดสามจีน) เป็นเจ้าอาวาสที่วัดนั้น ได้เป็น **พระครูถาวรสมณวงศ์** ต่อมาเป็นพระราชาคณะที่ **พระปรากรมมุนี** แล้วได้ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๘-๒๔๕๔ (๖ ปี) หลังจากนั้นได้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา

๑๑. **พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่ อุตฺตรภทฺโท ป.ธ.๘)** เป็นชาวจังหวัดนนทบุรี อุปสมบทที่วัดอนงคาราม มีประวัติสังเขปดังนี้

พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นราชาคณะชั้นสามัญที่ **พระปริยัติบัณฑิต**

พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ **พระราชมุนี**

พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ **พระเทพโมลี**

พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ **พระธรรมไตรโลกาจารย์**

พ.ศ. ๒๔๗๖ ลาสิกขาเพราะเบื่อหน่ายสมณเพศ

พระธรรมไตรโลกาจารย์ เป็นเจ้าอาวาสครองวัดประยุรวงศาวาส เป็นเวลา ๒๓ ปี ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลกก่อนลาสิกขา

๑๒. **พระธรรมปหังษนาจารย์ (เชื้อ จนฺทโชติ ป.ธ.๔)** เกิดที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓ มีประวัติสังเขปดังนี้

พ.ศ. ๒๔๒๕ อุปสมบทที่วัดบางช้างเผือก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๔๔๒ สอบได้เปรียบธรรม ๔ ประโยค
พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ **พระธรรมปหังษนาจารย์**
พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นเจ้าคณะตำบลวัดกัลยาณมิตร
พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นพระราชาคณะชั้นราชในราชทินนามเดิม
พ.ศ. ๒๕๐๐ มรณภาพขณะมีอายุได้ ๘๗ ปี หลังจากเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสได้ ๒๒ ปี

๑๓. **พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน ป.ธ.๕)** ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านคลองอ้อม ตำบลแควอ้อม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีประวัติสังเขปดังนี้

พ.ศ. ๒๔๖๘ บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดบางเกาะเทพศักดิ์ ตำบลแควอ้อม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
พ.ศ. ๒๔๗๕ อุปสมบท ณ วัดประยุรวงศาวาส
พ.ศ. ๒๔๗๖ สอบได้เปรียบธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่
พระธรรมภาณโกศล

พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส และเป็นเจ้าคณะตำบลวัดกัลยาณ์

พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ **พระราชปัญญาสุธี**

พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่
พระเทพประสิทธิคุณ

พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๓๒ เป็นเจ้าคณะภาค ๑๕ ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และสมุทรสงคราม รวมเป็นระยะเวลา ๑๖ ปี ๔ สมัย

พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่
พระธรรมวิสุทธาจารย์

พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรองชั้นหิรัณยบัฏที่
พระพุทธวรญาณ

พระพุทธวรญาณ เป็นเจ้าอาวาสครองวัดประยุรวงศาวาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ รวมเป็นเวลา ๔๘ ปี

๑๔. **พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙)** ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านโพธิ์พระยา ตำบลโพธิ์พระยา อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีประวัติสังเขปดังนี้

พ.ศ. ๒๕๐๙ บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดสามจุ่น ตำบลดอนปรู อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๑๙ อุปสมบท ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๑๙ สอบได้เปรียบธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๕๒๙ Ph.D. (Philosophy) University of Delhi.

พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ **พระเมธีธรรมาภรณ์**

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ **พระราชวรมุนี**

พ.ศ. ๒๕๔๑ - ปัจจุบัน เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๑ - ปัจจุบัน เป็นเจ้าคณะภาค ๒ ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสระบุรี

พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ **พระเทพโสภณ**

พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น “ศาสตราจารย์” สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (นับเป็นรูปแรกของพระสงฆ์ไทย)

พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะเลขานุการคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ **พระธรรมโกศาจารย์ สุนทรญาณดิลก สาธกธรรมวิจิตร ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

สรุปลำดับเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

๑.	พระญาณสังวร	ไม่ปรากฏ พ.ศ.
๒.	พระญาณไตรโลก (ขำ)	ไม่ปรากฏ พ.ศ.
๓.	สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)	พ.ศ. ๒๓๗๕-๒๔๑๖ รวม ๔๑ ปี
๔.	พระสาสนุทเทศาจารย์ (สา)	พ.ศ. ๒๔๑๖-๒๔๒๑ รวม ๕ ปี
๕.	พระธรรมภาณพิลาศ (ผ่อง)	พ.ศ. ๒๔๒๑-๒๔๓๑ รวม ๑๐ ปี
๖.	พระครูสังวราทิคุณ (ชู)	พ.ศ. ๒๔๓๒-๒๔๓๕ รวม ๓ ปี
๗.	พระครูสาราณียคุณ (บุญ)	พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๔๓๖ รวม ๑ ปี
๘.	พระสาสนานุรักษ์ (ทิม)	พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๔๓ รวม ๗ ปี
๙.	พระธรรมเจดีย์ (แก้ว)	พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๔๔๘ รวม ๕ ปี
๑๐.	พระปรากรมมุนี (เปลี่ยน)	พ.ศ. ๒๔๔๘-๒๔๕๔ รวม ๖ ปี
๑๑.	พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่)	พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๔๗๖ รวม ๒๑ ปี
๑๒.	พระธรรมปหังษนาจารย์ (เชื้อ)	พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๕๐๐ รวม ๒๒ ปี
๑๓.	พระพุทธวรญาณ (มงคล)	พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๔๘ รวม ๔๘ ปี
๑๔.	พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร)	พ.ศ. ๒๕๔๘-ปัจจุบัน

การบริหารและการปกครองภายในวัด

วัดประยุรวงศาวาสแบ่งเขตการปกครองภายในวัดออกเป็น ๑๓ คณะ แต่ละคณะมีเจ้าคณะเป็นผู้ปกครอง เจ้าคณะทุกคณะขึ้นตรงต่อเจ้าอาวาสซึ่งมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้รับสนองนโยบาย

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ **พระธรรมปหังษนาจารย์ (เชื้อ)** เจ้าอาวาสในขณะนั้นได้แบ่งอำนาจการบริหารและการปกครองวัดออกเป็น ๔ องค์การ คือ องค์การปกครอง องค์การศึกษา องค์การเผยแผ่ และองค์การสาธารณูปการ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔

การบริหารและการปกครองภายในวัดประยุรวงศาวาสในยุคของพระเดชพระคุณ**พระพุทธวรญาณ** (มงคล วิโรจนมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสองค์ที่ ๑๓ ยังคงกระจายอำนาจความรับผิดชอบออกเป็น ๔ องค์การตามรูปแบบที่เคยยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙ จนมาถึงยุคสมัยของ**พระธรรมโกศาจารย์** (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เจ้าอาวาสองค์ที่ ๑๔ รูปปัจจุบัน ได้ยึดรูปแบบแนวทางการกระจายอำนาจความรับผิดชอบออกเป็น ๔ องค์การเหมือนเดิม แต่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่อีก ๑ องค์การ คือ องค์การสาธารณสงเคราะห์ รวมเป็น ๕ องค์การ การกระจายอำนาจในการบริหารงานนี้ เจ้าอาวาสได้อนุโลมใช้ระเบียบปฏิบัติของคณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาส พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยแบ่งการบริหารวัดออกเป็น ๕ องค์การ คือ

๑. องค์การปกครอง

องค์การปกครอง มีหน้าที่ปกครองพระภิกษุสามเณร รวมทั้งบุคคลที่อาศัยอยู่ในวัด และบริหารกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ วัดประยุรวงศาวาสมีพระภิกษุจำพรรษา ๑๑๕ รูป สามเณร ๒๕ รูป รวม ๑๓๕ รูป ประธานองค์การปกครองในปัจจุบัน คือ **พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร ป.ธ.๙)** มี **พระราชธรรมวาที** (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) **พระราชปฏิภาณมุนี** (บุญมา อาคมปุญฺโญ) และ**พระสุนทรวิหารการ** (เลื่อน ถาวรธมฺโม) เป็นรองประธาน ทำงานบริหารกิจการของวัดร่วมกับผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๑๘ รูป และเจ้าคณะ ๑๓ รูป

ทำเนียบพระราชาคณะ และพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดประยุรวงศาวาส พ.ศ. ๒๕๔๘

๑. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม พ.ศ. ๒๕๔๘

๒. พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร)
เป็นพระราชาคณะชั้นราช พ.ศ. ๒๕๔๕

๓. พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)
เป็นพระราชาคณะชั้นราช พ.ศ. ๒๕๔๗

๔. พระราชปฏิภาณมุนี (บุญมา อาคมปุญฺโญ)
เป็นพระราชาคณะชั้นราช พ.ศ. ๒๕๔๗
๕. พระสุนทรวิหารการ (เลื่อน ถาวรธมฺโม)
เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ พ.ศ. ๒๕๔๖
๖. พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี)
เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ พ.ศ. ๒๕๔๗
๗. พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิธูร (ประเสริฐ ผุสฺสเทโว)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๐
๘. พระครูพิพิธธรรมภาณ (สมมิตร อาจารสิริ)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๖
๙. พระครูอุดมธรรมวาที (สำราญ อคฺควโร)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗
๑๐. พระครูสุทธิปริยัติยาทร (สมชาย จารุวฑฺฒโน)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๙
๑๑. พระครูโสภณปริยัติยานุกิจ (อาทิตย์ อตุฬเวที)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๙
๑๒. พระครูสาราณียคุณ (สนั่น สิริสมฺปนฺโน)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก พ.ศ. ๒๕๔๕
๑๓. พระครูวิมลพัฒนาทร (เกษม ภูริปญฺโญ)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นโท พ.ศ. ๒๕๓๖

ทำเนียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๔๙

๑. พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร ป.ธ.๙) ประธานองค์การปกครอง เป็นพระอุปัชฌาย์ และเจ้าคณะ ๑๑
๒. พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) ประธานองค์การสาธารณสงเคราะห์, รองประธานองค์การปกครอง, ที่ปรึกษาองค์การเผยแผ่ และเจ้าคณะ ๘
๓. พระราชปฏิภาณมุนี (บุญมา อาคมปุญฺโญ) ประธานองค์การเผยแผ่, รองประธานองค์การปกครอง, รองประธานองค์การศึกษา และรองประธานองค์การสาธารณสงเคราะห์
๔. พระสุนทรวิหารการ (เลื่อน ถาวรธมฺโม) ประธานองค์การสาธารณูปการ, รองประธานองค์การปกครอง และเจ้าคณะ ๑
๕. พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี) รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เลขานุการเจ้าคณะภาค ๒ ประธานองค์การศึกษา/อาจารย์ใหญ่รองประธานองค์การเผยแผ่, เลขานุการองค์การปกครอง, เลขานุการวัดประยุรวงศาวาส และเจ้าคณะ ๙
๖. พระมหาเฉลียว เปสโร ป.ธ.๙
๗. พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิฐูร (ประเสริฐ ผุสฺสเทโว) เหรัญญิกวัดประยุรวงศาวาส และเจ้าคณะ ๔
๘. พระครูอุดมธรรมวาที (สำราญ อคฺควโร) รองประธานองค์การเผยแผ่, รองประธานองค์การศึกษา และประธาน

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย ในสังฆราชูปถัมภ์

๙. พระครูพิพิธธรรมภาณ (สมมิตร อาจารสิริ)

๑๐. พระครูสาราณียคุณ (สนั่น สิริสมฺปนฺโน) รองประธานองค์การสาธารณูปการ

๑๑. พระครูสุทธิปริยัติยาทร (สมชาย จารุวฑฺฒโน) เลขานุการองค์การสาธารณูปการ และเจ้าคณะ ๒

๑๒. พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (บุญฤทธิ์ ปุญฺญธโร)

๑๓. พระครูวิมลพัฒนาทร (เกษม ภูริปญฺโญ)

๑๔. พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล ป.ธ.๗ รองประธานองค์การเผยแผ่, รองประธานองค์การศึกษา และรองประธานองค์การสาธารณูปการ

๑๕. พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร เจ้าคณะ ๗

๑๖. พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม รองประธานองค์การเผยแผ่ และเจ้าคณะ ๑๐

๑๗. พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที) เลขานุการองค์การเผยแผ่

๑๘. พระครูปลัดศีลวัฒน์ (สุรินทร์) เจ้าคณะ ๑๓

ทำเนียบเจ้าคณะวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๕๔๙

๑.	**พระ**สุนทรวิหารการ (เลื่อน ถาวรธมฺโม)	เจ้า**คณะ** ๑
๒.	พระครูสุทธิปริยัติยาทร (สมชาย จารุวฑฺฒโน)	เจ้าคณะ ๒

๓.	พระครูปลัดชน ชุติมนฺโต	เจ้าคณะ ๓
๔.	พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิธูร	เจ้าคณะ ๔
๕.	พระครูสมุห์ระมัด คุณธมฺโม	เจ้าคณะ ๕
๖.	พระครูสังฆรักษ์เสียง ทีปกโร	เจ้าคณะ ๖
๗.	พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร	เจ้าคณะ ๗
๘.	พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)	เจ้าคณะ ๘
๙.	พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี)	เจ้าคณะ ๙
๑๐.	พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม	เจ้าคณะ ๑๐
๑๑.	พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร)	เจ้าคณะ ๑๑
๑๒.	พระมหาขจร จิตสีโล	เจ้าคณะ ๑๒
๑๓.	พระครูปลัดศีลวัฒน์ (สุรินทร์ กิตฺติภทฺโท)	เจ้าคณะ ๑๓

พระมหาเถระวัดประยุรวงศาวาส
และที่ย้ายจากวัดประยุรวงศาวาส
ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ระดับสูง ตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน

๑. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ (เจ้าคณะเหนือ)

๒. พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก

๓. พระธรรมภาณพิลาศ (เพิ่ม)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก

๔. พระราชเวที (พร)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลปราจีนบุรี

๕. พระพุทธวรญาณ (มงคล) ขณะมีสมณศักดิ์ที่ พระเทพประสิทธิคุณ
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑๕ เป็นเวลา ๑๖ ปี ๔ สมัย

๖. พระธรรมญาณมุนี* (บุนนาค) ขณะมีสมณศักดิ์ที่ พระเทพเมธี
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๔

๗. พระเทพปัญญาสุธี** (พร้อม)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑๖

๘. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๒ ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสระบุรี

๒. องค์การศึกษา

องค์การศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาอบรมภายในวัดให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๒.๑ **พระปริยัติธรรม** มี ๒ แผนกคือ นักธรรมและบาลี แผนกนักธรรมเปิดสอนตั้งแต่ น.ธ.ตรี-โท-เอก และแผนกบาลีเปิดสอนตั้งแต่ บาลีไวยากรณ์ ถึงประโยค ป.ธ.๖

ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดเศวตฉัตร เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

*** ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อ.เมืองนครศรีธรรมราช จ.นครศรีธรรมราช*

๒.๒ **ศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์** เปิดสอนเยาวชนชาย - หญิง ตั้งแต่ ป. ๓ จนถึงระดับอุดมศึกษา

องค์การศึกษาในปัจจุบันมี **พระวิสุทธิภัทรธาดา** (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี) เป็นประธานองค์การศึกษา หรืออาจารย์ใหญ่สำนักเรียน **พระครูพิพิธธรรมภาณ** (สมมิตร อาจารสิริ) **พระครูอุดมธรรมวาที** (สำราญ อคฺควโร) **พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล** เป็นรองประธาน และ **พระมหาอาคม สุมงฺคโล** เป็นเลขานุการ

ทำเนียบอาจารย์ใหญ่
สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

๑.	พระมหาสังคม	จงใจรักษ์	ป.ธ.๗
๒.	พระมหาประเทือง	จานิสฺสโร	ป.ธ.๙
๓.	พระมหาพิศษฐ์	สุจิตฺโต	ป.ธ.๙
๔.	พระมหาเจี่ยง	อภิรโต	ป.ธ.๘
๕.	พระมหาถวิล	ปญฺญาธโร	ป.ธ.๙
๖.	พระศรีวิสุทธิดิลก	(เร่ง อุณสิริ)	ป.ธ.๙
		พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๒๕๒๖	
๗.	พระราชปริยัติดิลก	(วิชิต อิสฺสโร)	ป.ธ.๙
		พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๔๘	
๘.	พระวิสุทธิภัทรธาดา	(ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี ป.ธ.๕, พธ.บ., Ph.D.)	
		พ.ศ. ๒๕๔๘ - ปัจจุบัน	

ทำเนียบผู้อำนวยการ
ศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดประยุรวงศาวาส

๑. พระศรีวิสุทธิดิลก (เร่ง อุณสิริ ป.ธ.๙)
พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๖

๒. พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร ป.ธ.๙)
พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๔๘

๓. พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหฺมรํสี ป.ธ.๕,พธ.บ.,Ph.D.)
พ.ศ. ๒๕๔๘ - ปัจจุบัน

ทำเนียบเลขานุการ
สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

๑. พระมหาชาคร อตฺตสาโร (คำเงิน)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ศ. ๒๕๑๖

๒. พระมหาสังข์ สิริมงฺคโล (ไวโสภา)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๑๗

๓. พระมหาสุทัศน์ จิตวฑฺฒโน (อินทรชัย)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม. พ.ศ. ๒๕๑๘

๔. พระมหาไพฑูรย์ อภิปญฺโญ (ปานประชา)
ป.ธ.๘, พ.ม., พธ.บ., M.Ed. พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๑

๕. พระมหาน้อม โรจนธมฺโม (มโนจันทร์)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., M.A. พ.ศ. ๒๕๒๒-๒๕๒๓

๖. พระมหามิ่ง ธมฺมฏฺโฐ (เพลิดพราว)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๖

๗. พระมหาประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี (อินทร์กรุงเก่า)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๒๘

๘. พระมหาบำรุง ชุตินฺธโร (คำเอก)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., ศศ.ม., Ph.D. พ.ศ. ๒๕๒๙

๙. พระมหาเกรียงศักดิ์ ปสิทฺธิปุญฺโญ (บุญประสิทธิ์)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., ศศ.ม. พ.ศ. ๒๕๓๐

๑๐. พระครูปลัดธำรงค์ศักดิ์ จิตฺตกโร (มโนจันทร์)
น.ธ.เอก, พธ.บ., พ.ศ. ๒๕๓๑

๑๑. พระมหาสาโรจน์ จารุวณฺโณ (กาลศิริศิลป์)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๓๓

๑๒. พระมหาทรงยศ วายามปาลี (ไชยสิทธิ์)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๓๔

๑๓. พระมหาอนันต์ ชุติปญฺโญ (ทานัน) ป.ธ.๗, พธ.บ.,
พระมหาพิสิษฐ์ ปภากโร (จอมบุญเรือง)
ป.ธ.๗, พธ.บ., M.A. พ.ศ. ๒๕๓๕

๑๔. พระมหาไพฑูรย์ พฺยาทสฺสาวี (เณรจาที)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, ศศ.บ. พ.ศ. ๒๕๓๖ และ ๒๕๓๙

๑๕. พระมหาเขต มหิทฺธิโก (เจริญกองชู)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๕ พ.ศ. ๒๕๓๗-๒๕๓๘

๑๖. พระครูธรรมธรสมมิตร อาจารสิริ (จักรเขียว)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๐ และ ๒๕๔๒

๑๗. พระมหาอาทิตย์ อตฺถเวที (ซองดี)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ., พธ.ม. พ.ศ. ๒๕๔๑

๑๘. พระมหานิพล นิพฺภโย (เอกอุดม)
ป.ธ.๗, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๓

๑๙. พระมหาสุชาติ ธมฺมพโล (ชาตรี)
น.ธ.เอก, ป.ธ. ๓, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๔

๒๐. พระมหาสุวรรณ์ ญาณิสฺสโร (เตจ๊ะ)
น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๕

๒๑. พระมหาสมบัติ เตชธมฺโม (จินดาฟอง)
ป.ธ.๖, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๖

๒๒. พระมหาชัยรัตน์ ชยรตนโน (ขยันขาย)
ป.ธ.๗, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๗

๒๓. พระมหาอาคม สุมงฺคโล (คุณสถิต)
ป.ธ.๔, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๘

ทำเนียบเปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

๑. พระญาณไตรโลก (ขำ)
๒. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)
๓. พระมหาเพิ่ม ปุญฺญวฑฺฒโน (เกตุจรูญ) (คณะ ๔)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๗๒
๔. พระมหาทับ ติสฺสวโร (วรกัณฑ์) (คณะ ๑๑)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๗๗

๕. พระมหาบุนนาค ชินวํโส (จูงงาม) (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๙๖

๖. พระมหาประเทือง จานิสฺสโร (ไตรทิพย์) (คณะ ๑๒)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๙๗

๗. พระมหาอำไพ อุตฺตโม (วิจิตรเวชการ) (คณะ ๑๑)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๙๘

๘. พระมหาพิศิษฐ์ สุจิตฺโต (จงใจรักษ์) (คณะ ๙)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๐๐

๙. พระมหาเร่ง อุณฺสิริ (อุณศิริ) (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๐๖

๑๐. พระมหาถวิล ปญฺญาธโร (อิ่มใจพงษ์) (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๐๙

๑๑. พระมหาพูลชัย ปญฺญาธโร (บุญปก) (คณะ ๓)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๑๔

๑๒. สามเณรประยูร มีฤกษ์ (คณะ ๙)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๑๙

๑๓. พระมหาวิชิต อิสฺสโร (วิจิตรบรรจง) (คณะ ๑๑)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๒๓

๑๔. พระมหาเฉลียว เปสโร (ชูเตชะ) (คณะ ๙)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๒๖

๑๕. สามเณรวิชัย ใจมุ่ง (คณะ ๑)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๒๖

๑๖. สามเณรสมหวัง แก้วสุฟอง (คณะ ๖)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๐

๑๗. สามเณรผดุง แปงการิยา (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๔

๑๘. พระมหาศฤงคาร สุเมธาวี (เมทา) (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๘

๑๙. สามเณรสมเจตน์ ผิวทองงาม (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๘

๒๐. สามเณรประสูติ เรียงเรียบ (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๙

๒๑. สามเณรสัญญา โปร่งใจ (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๙

๒๒. พระมหากรุงสุขวิลัย ภทฺทาภิภู (เรือนคุ้ม) (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๑

๒๓. สามเณรวิรัตน์ ณุศรีจันทร์ (คณะ ๑๓)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๒

๒๔. สามเณรอัฐ รัตนวัน (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๕

ทำเนียบสามเณรเปรียญธรรม ๙ ประโยค (นาคหลวง) วัดประยุรวงศาวาส

๑. สามเณรประยูร มีฤกษ์	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๑๙ อายุ ๒๐ ปี
๒. สามเณรวิชัย ใจมุ่ง	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๒๖ อายุ ๒๒ ปี
๓. สามเณรสมหวัง แก้วสุฟอง	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๐ อายุ ๒๒ ปี
๔. สามเณรผดุง แปงการิยา	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๔ อายุ ๒๒ ปี
๕. สามเณรสมเจตน์ ผิวทองงาม	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๘ อายุ ๒๑ ปี
๖. สามเณรประสูติ เรียงเรียบ	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๙ อายุ ๒๒ ปี
๗. สามเณรสัญญา ไปร่งใจ	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๙ อายุ ๒๑ ปี
๘. สามเณรวิรัตน์ ณุศรีจันทร์	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๒ อายุ ๒๓ ปี
๙. สามเณรอัฐ รัตนวัน	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๕ อายุ ๒๒ ปี

ทำเนียบผู้สำเร็จปริญญาเอก (ดร.) วัดประยุรวงศาวาส

๑. พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร (เพ่งผล) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พธ.บ., M.Ed., Ph.D. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบาโรดา อินเดีย พ.ศ. ๒๕๒๖ (คณะ ๗)

๒. พระมหาประยูร ธมฺมจิตฺโต (มีฤกษ์) ป.ธ.๙, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยเดลี อินเดีย พ.ศ. ๒๕๒๙ (คณะ ๙)

๓. พระมหาอำนวย วีรณาโณ (พึงชัย) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, B.A., M.A., Ph.D. สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมคธ อินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๐ (คณะ ๘)

๔. พระสมโภช ศรีวงษ์ น.ธ.เอก, B.A., M.A., Ph.D. สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยอารังกาบาด อินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๔ (คณะ ๘)

๕. พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต (ทองเชื้อ) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยพาราณสี อินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๘ (คณะ ๓)

๖. พระมหาประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี (อินทร์กรุงเก่า) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมัทราส อินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๘ (คณะ ๖)

๗. พระมหาสมหวัง ชยสิทฺธิ (แก้วสุฟอง) ป.ธ.๙, พธ.บ., ศษ.บ., M.A., Ph.D. สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยพาราณสี อินเดีย พ.ศ. ๒๕๔๑ (คณะ ๖)

๓. องค์การเผยแผ่

องค์การเผยแผ่ มีหน้าที่ดำเนินการเผยแผ่ธรรมให้แพร่หลายและผลิตบุคลากรด้านการเผยแผ่ให้มีคุณภาพ ในปัจจุบันมี **พระราชปฏิภาณมุนี** (บุญมา อาคมปุญฺโญ) เป็นประธาน **พระวิสุทธิภัทรธาดา** (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี) **พระครูวินัยธรวัลลภ โกวิโล พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม** เป็นรองประธาน และ**พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที)** เป็นเลขานุการ

ทำเนียบพระนักเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาส ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน

๑.	สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)	ป.ธ.๙	
๒.	พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่)	ป.ธ.๘	
๓.	พระอาจารย์กว้าง		(เทศน์มหาชาติ)
๔.	พระธรรมภาณพิลาส (เพิ่ม)	ป.ธ.๙	
๕.	พระราชเทวี (พร)		
๖.	พระครูพิศาลวินัยวาท		
๗.	พระครูวินัยธรเชื้อ สรวงสำราญ		
๘.	พระมหาพัฒน์ เจริญพจน์	ป.ธ.๖	
๙.	พระพุทธวรญาณ (มงคล)	ป.ธ.๕	
๑๐.	พระประสิทธิศีลคุณ (ปัน)	ป.ธ.๖	
๑๑.	พระราชพรหมยาน (วีระ)	ป.ธ.๔	
๑๒.	พระมหาเพิ่ม สิทธิสมาน	ป.ธ.๖	
๑๓.	พระมหาอรรถ รณรื่น	ป.ธ.๓	(เทศน์มหาชาติ)
๑๔.	พระครูสรภาณวิจิตร (ผล)		(เทศน์มหาชาติ)
๑๕.	พระเขมสุตาจารย์ (เปรื่อง)		(เทศน์มหาชาติ)
๑๖.	พระมหาทับ วรกันต์	ป.ธ.๙	
๑๗.	พระมหาทิม	ป.ธ.๖	
๑๘.	พระมหาเที่ยง	ป.ธ.๕	(เทศน์มหาชาติ)
๑๙.	พระราชวิมลมุนี (เจี่ยง)	ป.ธ.๘	

๒๐. พระครูพิพิธธรรมโกศล (เมี้ยน) (เทศน์มหาชาติ)
๒๑. พระครูโสภณกิจจานุรักษ์ (เนียม) (เทศน์มหาชาติ)
๒๒. พระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์)
"หลวงตา - แพรเยื่อไม้"
๒๓. พระมหาดาว ป.ธ.๔ (เทศน์มหาชาติ)
๒๔. พระอาจารย์กฤษณ์ คงเพียรธรรม (เทศน์มหาชาติ)
๒๕. พระมหาทองพิมพ์ สุวรรณศรี ป.ธ.๖
๒๖. พระมหาถวิล ปญฺญาธโร ป.ธ.๙
๒๗. พระครูสาราณียคุณ (ประยูร) ป.ธ.๔
๒๘. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร) ป.ธ.๙
๒๙. พระราชปริยัติดิลก (วิชิต) ป.ธ.๙
๓๐. พระราชปฏิภาณมุนี (บุญมา) ป.ธ.๘
๓๑. พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์)
๓๒. พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์) ป.ธ.๕
๓๓. พระมหาเติม ผคุโณ ป.ธ.๖
๓๔. พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๕
๓๕. พระครูอุดมธรรมวาที (สำราญ) ป.ธ.๔
๓๖. พระครูสุทธิปริยัตยาทร (สมชาย) ป.ธ.๓
๓๗. พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล ป.ธ.๗
๓๘. พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม ป.ธ.๕
๓๙. พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์) ป.ธ.๓

๔. องค์การสาธารณูปการ

องค์การสาธารณูปการ มีหน้าที่บูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ และควบคุมการก่อสร้างภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และนิยมแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลืองานด้านสาธารณูปการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปัจจุบันมี **พระสุนทรวิหารการ** (เลื่อน ถาวรธมฺโม) เป็นประธาน **พระครูสาราณียคุณ** (สนั่น สิริสมฺปนฺโน) **พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล** เป็นรองประธาน และ**พระครูสุทธิปริยัติยากร** (สมชาย จารุวฑฺฒโน) เป็นเลขานุการ

๕. องค์การสาธารณสงเคราะห์

องค์การสาธารณสงเคราะห์ มีหน้าที่ในการบริหารและควบคุมดูแลกิจการที่เป็นสาธารณประโยชน์ของวัด เช่น กิจการฌาปนสถาน การจัดระเบียบจราจรและยานพาหนะ เป็นต้น รวมทั้งงานบริการและงานสังคมสงเคราะห์ทั่วไป ปัจจุบันมี **พระราชธรรมวาที** (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) เป็นประธาน **พระราชปฏิภาณมุนี** (บุญมา อาคมปุญฺโญ) **พระวิสุทธิภัทรธาดา** (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี) **พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ** (บุญฤทธิ์ ปุญฺญธโร) เป็นรองประธาน และ**พระปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร** เป็นเลขานุการ

ทำเนียบ
พระอารามหลวง

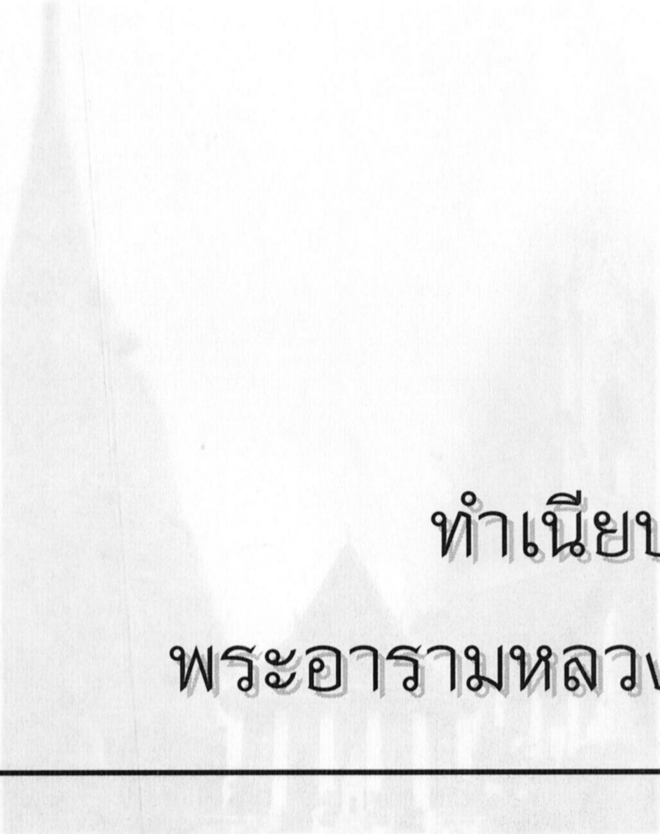

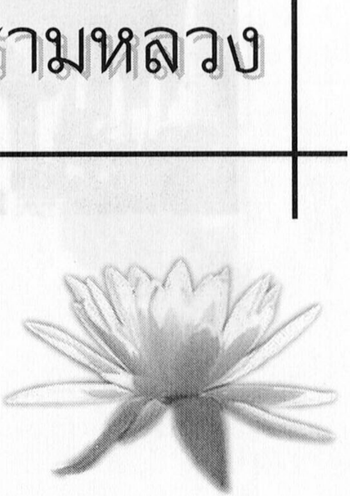

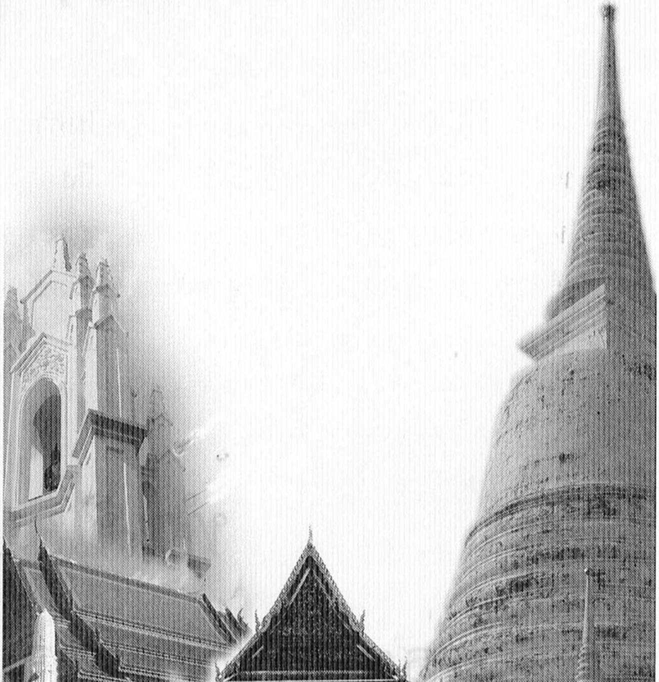

พระอารามหลวง

คำว่า "วัดหลวง" หรือที่เรียกอย่างเป็นทางการว่า "พระอารามหลวง" ในปัจจุบันนี้ หมายถึง "วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ก็ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมา หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่ง ที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพารผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้น หรือทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้น แล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย"[๑]

การพิจารณาว่า วัดใดสมควรได้รับเกียรติยกย่องขึ้นเป็นวัดหลวงนั้น มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการ

---

[๑] *การศาสนา, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ.* ***ประวัติวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนา.*** *ตอน ๓, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, หน้า ๑-๒*

ขอยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง พ.ศ. ๒๕๑๘ (ข้อ ๓) ว่า วัดที่สมควรยกขึ้นเป็นพระอารามหลวง นอกจากเป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช หรือพระบรมวงศ์ทรงสร้างทรงปฏิสังขรณ์หรือทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือเป็นวัดที่รัฐบาลสร้างแล้ว ต้องประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

๑. เป็นวัดที่เป็นหลักฐาน โดยมีเสนาสนะถาวรหรือมีปูชนียวัตถุที่เป็นโบราณสถาน หรือโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ
๒. เป็นวัดที่มีการปกครองเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหลักฐาน
๓. เป็นวัดที่มีการพัฒนาและมีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน
๔. มีพระสงฆ์จำพรรษาตั้งแต่ ๒๐ รูปขึ้นไปติดต่อกันเป็นเวลา ๕ ปี ถึงปีปัจจุบัน
๕. เป็นวัดสำคัญของท้องถิ่น หรือเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาของทางราชการเป็นประจำ หรือเป็นวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์
๖. ต้องมีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป

ซึ่งเมื่อพิจารณาเห็นว่าเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว ก็จะมีการรายงานและขอความเห็นชอบตามลำดับ (ตามข้อ ๔) โดยนายอำเภอ เจ้าคณะอำเภอ เป็นผู้พิจารณาและรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด พร้อมประวัติวัด แผนที่แสดงที่ตั้งวัด แผนผังแสดงสิ่งปลูกสร้างและภาพถ่ายถาวรวัตถุของวัด เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดปรึกษาเจ้าคณะจังหวัด

เห็นสมควรแล้วรายงานไปยังกรมการศาสนา เมื่อกรมการศาสนาเห็นสมควรและได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัดและเจ้าคณะใหญ่แล้ว รายงานต่อไปยังกระทรวงศึกษาธิการเพื่อพิจารณานำเสนอมหาเถรสมาคม และเมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบแล้ว กระทรวงศึกษาธิการก็จะดำเนินการขอพระราชทานยกวัดนั้นขึ้นเป็นพระอารามหลวงต่อไป

วัดหลวง หรือพระอารามหลวง ยังจัดแบ่งชั้นและชนิดแตกต่างกันออกไป

การจัดลำดับชั้นของวัดหลวง เริ่มมีขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดระเบียบแบ่งชั้นพระอารามหลวงออกเป็นชั้นและชนิด ดังนี้

๑. **ชั้นเอก** ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุพระบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง มี ๓ ชนิด คือ **ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร** และ **วรมหาวิหาร**

๒. **ชั้นโท** ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ หรือวัดที่มีเกียรติ มี ๔ ชนิด คือ **ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร วรมหาวิหาร** และ**วรวิหาร**

๓. **ชั้นตรี** ได้แก่ วัดที่มีเกียรติ วัดประจำเมือง หรือวัดสามัญ มี ๓ ชนิด คือ **ราชวรวิหาร วรวิหาร** และ **สามัญ**

สถิติ

ชั้น ชนิด จำนวน พระอารามหลวง

ชั้น-ชนิด	จำนวน		
	ในกรุง	หัวเมือง	รวม
๑ ชั้นเอก			
๑.๑ ราชวรมหาวิหาร	๔	๒	๘
๑.๒ ราชวรวิหาร	๕	๕	๑๐
๑.๓ วรมหาวิหาร	๑	๖	๗
รวม	**๑๐**	**๑๓**	**๒๓**
๒ ชั้นโท			
๒.๑ ราชวรมหาวิหาร	๒	-	๒
๒.๒ ราชวรวิหาร	๑๒	๕	๑๗
๒.๓ วรมหาวิหาร	๓	-	๓
๒.๔ วรวิหาร	๕	๑๕	๒๐
รวม	**๒๒**	**๒๐**	**๔๒**
๓ ชั้นตรี			
๓.๑ ราชวรวิหาร	๔	๑	๕
๓.๒ วรวิหาร	๓๒	๓๐	๖๒
๓.๓ สามัญ	๒๑	๑๑๕	๑๓๖
รวม	**๕๗**	**๑๔๖**	**๒๐๓**
๔ ชั้นกรณีพิเศษ	๑	-	๑
รวม	**๑**	**-**	**๑**
รวมจำนวนทั้งสิ้น	**๙๐**	**๑๗๙**	**๒๖๙**

ทำเนียบพระอารามหลวงทั่วประเทศ

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๑	พระเชตุพนวิมลมังคลาราม	เอก	ราชวรมหาวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๒	มหาธาตุยุวราชรังสฤษฏิ์	เอก	ราชวรมหาวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๓	สุทัศนเทพวราราม	เอก	ราชวรมหาวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๔	อรุณราชวราราม	เอก	ราชวรมหาวิหาร	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร
๕	พระปฐมเจดีย์	เอก	ราชวรมหาวิหาร	เมืองนครปฐม	นครปฐม
๖	พระพุทธบาท	เอก	ราชวรมหาวิหาร	พระพุทธบาท	สระบุรี
๗	เบญจมบพิตรดุสิตวนาราม	เอก	ราชวรวิหาร	ดุสิต	กรุงเทพมหานคร
๘	ราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ธ.	เอก	ราชวรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๙	ราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ธ.	เอก	ราชวรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๑๐	บวรนิเวศวิหาร ธ.	เอก	ราชวรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๑๑	ราชโอรสาราม	เอก	ราชวรวิหาร	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร
๑๒	สุวรรณดาราราม	เอก	ราชวรวิหาร	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
๑๓	เสนาสนาราม ธ.	เอก	ราชวรวิหาร	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
๑๔	นิเวศธรรมประวัติ ธ.	เอก	ราชวรวิหาร	บางปะอิน	พระนครศรีอยุธยา
๑๕	พระศรีรัตนมหาธาตุ	เอก	ราชวรวิหาร	ศรีสัชนาลัย	สุโขทัย
๑๖	พระบรมธาตุไชยา	เอก	ราชวรวิหาร	ไชยา	สุราษฎร์ธานี
๑๗	พระศรีมหาธาตุ ธ.	เอก	วรมหาวิหาร	บางเขน	กรุงเทพมหานคร
๑๘	พระศรีรัตนมหาธาตุ	เอก	วรมหาวิหาร	เมืองพิษณุโลก	พิษณุโลก
๑๙	พระสิงห์	เอก	วรมหาวิหาร	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่
๒๐	พระธาตุหริภุญชัย	เอก	วรมหาวิหาร	เมืองลำพูน	ลำพูน
๒๑	พระธาตุพนม	เอก	วรมหาวิหาร	เมืองนครพนม	นครพนม
๒๒	ญาณสังวราราม ธ.	เอก	วรมหาวิหาร	บางละมุง	ชลบุรี
๒๓	พระมหาธาตุ ธ.	เอก	วรมหาวิหาร	เมืองนครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๒๔	ชนะสงคราม	โท	ราชวรมหาวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๒๕	สระเกศ	โท	ราชวรมหาวิหาร	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	กรุงเทพมหานคร
๒๖	มกุฏกษัตริยาราม ธ.	โท	ราชวรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๒๗	ราชบุรณะ	โท	ราชวรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๒๘	ราชาธิวาส ธ.	โท	ราชวรวิหาร	ดุสิต	กรุงเทพมหานคร
๒๙	โสมนัสวิหาร ธ.	โท	ราชวรวิหาร	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	กรุงเทพมหานคร
๓๐	เทพศิรินทราวาส ธ.	โท	ราชวรวิหาร	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	กรุงเทพมหานคร
๓๑	ปทุมคงคา	โท	ราชวรวิหาร	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร
๓๒	บรมนิวาส ธ.	โท	ราชวรวิหาร	ปทุมวัน	กรุงเทพมหานคร
๓๓	โมลีโลกยาราม	โท	ราชวรวิหาร	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร
๓๔	หงส์รัตนาราม	โท	ราชวรวิหาร	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร
๓๕	ราชสิทธาราม	โท	ราชวรวิหาร	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร
๓๖	สุวรรณาราม	โท	ราชวรวิหาร	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร
๓๗	ชัยพฤกษมาลา	โท	ราชวรวิหาร	ตลิ่งชัน	กรุงเทพมหานคร
๓๘	เขมาภิรตาราม ธ.	โท	ราชวรวิหาร	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี
๓๙	ไพชยนต์พลเสพย์	โท	ราชวรวิหาร	เมืองสมุทรปราการ	สมุทรปราการ
๔๐	ชุมพลนิกายาราม	โท	ราชวรวิหาร	บางปะอิน	พระนครศรีอยุธยา
๔๑	พระธาตุดอยสุเทพ	โท	ราชวรวิหาร	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่
๔๒	มหาสมณาราม ธ.	โท	ราชวรวิหาร	เมืองเพชรบุรี	เพชรบุรี
๔๓	จักรวรรดิราชาวาส	โท	วรมหาวิหาร	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร
๔๔	ระฆังโฆสิตาราม	โท	วรมหาวิหาร	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร
๔๕	กัลยาณมิตร	โท	วรมหาวิหาร	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
๔๖	บพิตรพิมุข	โท	วรวิหาร	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร
๔๗	ไตรมิตรวิทยาราม	โท	วรวิหาร	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร
๔๘	ประยุรวงศาวาส	โท	วรวิหาร	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๔๙	พิชยญาติการาม	โท	วรวิหาร	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร
๕๐	อนงคาราม	โท	วรวิหาร	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร
๕๑	เฉลิมพระเกียรติ	โท	วรวิหาร	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี
๕๒	ปรมัยยิกาวาส	โท	วรวิหาร	ปากเกร็ด	นนทบุรี
๕๓	กลาง	โท	วรวิหาร	เมืองสมุทรปราการ	สมุทรปราการ
๕๔	ทรงธรรม	โท	วรวิหาร	พระประแดง	สมุทรปราการ
๕๕	พนัญเชิง	โท	วรวิหาร	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
๕๖	ศาลาปูน	โท	วรวิหาร	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
๕๗	บรมวงศ์อิศรวราราม	โท	วรวิหาร	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
๕๘	ไชโย	โท	วรวิหาร	ไชโย	อ่างทอง
๕๙	ป่าโมก	โท	วรวิหาร	ป่าโมก	อ่างทอง
๖๐	พระบรมธาตุ	โท	วรวิหาร	เมืองชัยนาท	ชัยนาท
๖๑	พระธาตุเชิงชุม	โท	วรวิหาร	เมืองสกลนคร	สกลนคร
๖๒	สัตตนารถปริวัตร ธ.	โท	วรวิหาร	เมืองราชบุรี	ราชบุรี
๖๓	คงคาราม	โท	วรวิหาร	เมืองเพชรบุรี	เพชรบุรี
๖๔	อัมพวันเจติยาราม	โท	วรวิหาร	อัมพวา สมุทรสงคราม	
๖๕	ธรรมิการาม ธ.	โท	วรวิหาร	เมืองประจวบคีรีขันธ์	ประจวบคีรีขันธ์
๖๖	ปทุมวนาราม ธ.	ตรี	ราชวรวิหาร	ปทุมวัน	กรุงเทพมหานคร
๖๗	บวรมงคล ธ.	ตรี	ราชวรวิหาร	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร
๖๘	หนัง	ตรี	ราชวรวิหาร	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร
๖๙	รัชฎาธิษฐาน	ตรี	ราชวรวิหาร	ตลิ่งชัน	กรุงเทพมหานคร
๗๐	กวิศราราม	ตรี	ราชวรวิหาร	เมืองลพบุรี	ลพบุรี
๗๑	เทพธิดาราม	ตรี	วรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๗๒	ราชนัดดาราม	ตรี	วรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๗๓	ปรินายก	ตรี	วรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๗๔	ตรีทศเทพ ธ.	ตรี	วรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๗๕	มหรรณพาราม	ตรี	วรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๗๖	สังเวชวิศยาราม	ตรี	วรวิหาร	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๗๗	ราชผาติการาม ธ.	ตรี	วรวิหาร	ดุสิต	กรุงเทพมหานคร
๗๘	เทวราชกุญชร	ตรี	วรวิหาร	ดุสิต	กรุงเทพมหานคร
๗๙	มหาพฤฒาราม	ตรี	วรวิหาร	บางรัก	กรุงเทพมหานคร
๘๐	สัมพันธวงศ์ ธ.	ตรี	วรวิหาร	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร
๘๑	เครือวัลย์ ธ.	ตรี	วรวิหาร	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร
๘๒	นาคกลาง	ตรี	วรวิหาร	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร
๘๓	สังข์กระจาย	ตรี	วรวิหาร	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร
๘๔	ดุสิดาราม	ตรี	วรวิหาร	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร
๘๕	ศรีสุดาราม	ตรี	วรวิหาร	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร
๘๖	ชิโนรสาราม	ตรี	วรวิหาร	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร
๘๗	อมรินทราราม	ตรี	วรวิหาร	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร
๘๘	พระยาทำ	ตรี	วรวิหาร	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร
๘๙	ภคินีนาถ	ตรี	วรวิหาร	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร
๙๐	กาญจนสิงหาสน์	ตรี	วรวิหาร	ตลิ่งชัน	กรุงเทพมหานคร
๙๑	อินทาราม	ตรี	วรวิหาร	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
๙๒	จันทาราม	ตรี	วรวิหาร	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
๙๓	ราชคฤห์	ตรี	วรวิหาร	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
๙๔	หิรัญรูจี	ตรี	วรวิหาร	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
๙๕	บุปผาราม ธ.	ตรี	วรวิหาร	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
๙๖	ทองธรรมชาติ	ตรี	วรวิหาร	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร
๙๗	เศวตฉัตร	ตรี	วรวิหาร	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร
๙๘	นางนอง	ตรี	วรวิหาร	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๙๙	อัปสรสวรรค์	ตรี	วรวิหาร	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร
๑๐๐	นวลนรดิศ	ตรี	วรวิหาร	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร
๑๐๑	คูหาสวรรค์	ตรี	วรวิหาร	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร
๑๐๒	วชิรธรรมสาธิต	ตรี	วรวิหาร	พระโขนง	กรุงเทพมหานคร
๑๐๓	ชินวราราม	ตรี	วรวิหาร	เมืองปทุมธานี	ปทุมธานี
๑๐๔	กษัตราธิราช	ตรี	วรวิหาร	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
๑๐๕	พรหมนิวาส	ตรี	วรวิหาร	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
๑๐๖	อ่างทอง	ตรี	วรวิหาร	เมืองอ่างทอง	อ่างทอง
๑๐๗	เขาแก้ว	ตรี	วรวิหาร	เสาไห้	สระบุรี
๑๐๘	สิริจันทรนิมิตร ธ.	ตรี	วรวิหาร	เมืองลพบุรี	ลพบุรี
๑๐๙	พระนอนจักรสีห์	ตรี	วรวิหาร	เมืองสิงห์บุรี	สิงห์บุรี
๑๑๐	ธรรมามูล	ตรี	วรวิหาร	เมืองชัยนาท	ชัยนาท
๑๑๑	สว่างอารมณ์	ตรี	วรวิหาร	สวรรคโลก	สุโขทัย
๑๑๒	มณีบรรพต	ตรี	วรวิหาร	เมืองตาก	ตาก
๑๑๓	พระบาทมิ่งเมือง	ตรี	วรวิหาร	เมืองแพร่	แพร่
๑๑๔	พระธาตุช้างค้ำ	ตรี	วรวิหาร	เมืองน่าน	น่าน
๑๑๕	เจดีย์หลวง ธ.	ตรี	วรวิหาร	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่
๑๑๖	พระธาตุศรีจอมทอง	ตรี	วรวิหาร	จอมทอง	เชียงใหม่
๑๑๗	สุปัฏนาราม ธ.	ตรี	วรวิหาร	เมืองอุบลราชธานี	อุบลราชธานี
๑๑๘	พระนารายณ์มหาราช	ตรี	วรวิหาร	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา
๑๑๙	สุทธจินดา ธ.	ตรี	วรวิหาร	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา
๑๒๐	วชิราลงกรณวราราม ธ.	ตรี	วรวิหาร	ปากช่อง	นครราชสีมา
๑๒๑	โสธรวราราม	ตรี	วรวิหาร	เมืองฉะเชิงเทรา	ฉะเชิงเทรา
๑๒๒	บางพระ	ตรี	วรวิหาร	ศรีราชา	ชลบุรี
๑๒๓	จุฬาทิศธรรมสภาราม	ตรี	วรวิหาร	เกาะสีชัง	ชลบุรี

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๑๒๔	พระประโทณเจดีย์	ตรี	วรวิหาร	เมืองนครปฐม	นครปฐม
๑๒๕	ป่าเลไลกย์	ตรี	วรวิหาร	เมืองสุพรรณบุรี	สุพรรณบุรี
๑๒๖	พระแท่นดงรัง	ตรี	วรวิหาร	ท่ามะกา	กาญจนบุรี
๑๒๗	มหาธาตุ	ตรี	วรวิหาร	เมืองราชบุรี	ราชบุรี
๑๒๘	ศรีสุริยวงศ์ ธ.	ตรี	วรวิหาร	เมืองราชบุรี	ราชบุรี
๑๒๙	มหาธาตุ	ตรี	วรวิหาร	เมืองเพชรบุรี	เพชรบุรี
๑๓๐	ใหญ่สุวรรณาราม	ตรี	วรวิหาร	เมืองเพชรบุรี	เพชรบุรี
๑๓๑	เพชรสมุทร	ตรี	วรวิหาร	เมืองสมุทรสงคราม	สมุทรสงคราม
๑๓๒	เจริญสุขาราม	ตรี	วรวิหาร	บางคนที	สมุทรสงคราม
๑๓๓	สามพระยา	ตรี	สามัญ	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๑๓๔	นรนาถสุนทริการาม ธ.	ตรี	สามัญ	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๑๓๕	บุรณศิริมาตยาราม ธ.	ตรี	สามัญ	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๑๓๖	อินทรวิหาร	ตรี	สามัญ	พระนคร	กรุงเทพมหานคร
๑๓๗	ยานนาวา	ตรี	สามัญ	สาทร	กรุงเทพมหานคร
๑๓๘	ชัยชนะสงคราม	ตรี	สามัญ	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร
๑๓๙	พระราม ๙ กาญจนาภิเษก	-	เป็นกรณีพิเศษ	ห้วยขวาง	กรุงเทพมหานคร
๑๔๐	ดอนเมือง	ตรี	สามัญ	ดอนเมือง	กรุงเทพมหานคร
๑๔๑	หลักสี่	ตรี	สามัญ	ดอนเมือง	กรุงเทพมหานคร
๑๔๒	บางนาใน	ตรี	สามัญ	บางนา	กรุงเทพมหานคร
๑๔๓	โพธินิมิตรสถิตมหาสีมาราม	ตรี	สามัญ	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
๑๔๔	เวฬุราชิณ	ตรี	สามัญ	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
๑๔๕	ทองนพคุณ	ตรี	สามัญ	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร
๑๔๖	ปากน้ำ	ตรี	สามัญ	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร
๑๔๗	นางชี	ตรี	สามัญ	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร
๑๔๘	นิมมานรดี	ตรี	สามัญ	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๑๔๙	คฤหบดี	ตรี	สามัญ	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร
๑๕๐	ดาวดึงษาราม	ตรี	สามัญ	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร
๑๕๑	อาวุธวิกสิตาราม ธ.	ตรี	สามัญ	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร
๑๕๒	เขียนเขต	ตรี	สามัญ	ธัญบุรี	ปทุมธานี
๑๕๓	จันทน์กะพ้อ ธ.	ตรี	สามัญ	สามโคก	ปทุมธานี
๑๕๔	โปรดเกศเชษฐาราม	ตรี	สามัญ	พระประแดง	สมุทรปราการ
๑๕๕	หน้าพระเมรุราชิการาม	ตรี	สามัญ	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
๑๕๖	ตูม	ตรี	สามัญ	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
๑๕๗	วิเวกวายุพัด	ตรี	สามัญ	บางปะอิน	พระนครศรีอยุธยา
๑๕๘	วรนายกรังสรรค์เจติยบรรพตาราม	ตรี	สามัญ	บางปะหัน	พระนครศรีอยุธยา
๑๕๙	สมุหประดิษฐ์	ตรี	สามัญ	เสาไห้	สระบุรี
๑๖๐	เสาธงทอง	ตรี	สามัญ	เมืองลพบุรี	ลพบุรี
๑๖๑	มณีชลขัณฑ์ ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองลพบุรี	ลพบุรี
๑๖๒	โบสถ์ ธ.	ตรี	สามัญ	อินทร์บุรี	สิงห์บุรี
๑๖๓	พิกุลทอง	ตรี	สามัญ	ท่าช้าง	สิงห์บุรี
๑๖๔	มณีสถิตกปิฏฐาราม	ตรี	สามัญ	เมืองอุทัยธานี	อุทัยธานี
๑๖๕	โพธาราม	ตรี	สามัญ	เมืองนครสวรรค์	นครสวรรค์
๑๖๖	นครสวรรค์	ตรี	สามัญ	เมืองนครสวรรค์	นครสวรรค์
๑๖๗	วรนาถบรรพต	ตรี	สามัญ	เมืองนครสวรรค์	นครสวรรค์
๑๖๘	พระบรมธาตุ	ตรี	สามัญ	เมืองกำแพงเพชร	กำแพงเพชร
๑๖๙	นาควัชรโสภณ ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองกำแพงเพชร	กำแพงเพชร
๑๗๐	ท่าหลวง	ตรี	สามัญ	เมืองพิจิตร	พิจิตร
๑๗๑	มงคลทับคล้อ	ตรี	สามัญ	ทับคล้อ	พิจิตร
๑๗๒	มหาธาตุ	ตรี	สามัญ	เมืองเพชรบูรณ์	เพชรบูรณ์
๑๗๓	ไพรสณฑ์ศักดาราม	ตรี	สามัญ	หล่มสัก	เพชรบูรณ์

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๑๗๔	หนองโว้ง	ตรี	สามัญ	สวรรคโลก	สุโขทัย
๑๗๕	คลองโพธิ์	ตรี	สามัญ	เมืองอุตรดิตถ์	อุตรดิตถ์
๑๗๖	บุญวาทย์วิหาร	ตรี	สามัญ	เมืองลำปาง	ลำปาง
๑๗๗	พระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม	ตรี	สามัญ	เมืองลำปาง	ลำปาง
๑๗๘	พระเจดีย์ซาวหลัง	ตรี	สามัญ	เมืองลำปาง	ลำปาง
๑๗๙	พระแก้ว	ตรี	สามัญ	เมืองเชียงราย	เชียงราย
๑๘๐	พระสิงห์	ตรี	สามัญ	เมืองเชียงราย	เชียงราย
๑๘๑	เจ็ดยอด	ตรี	สามัญ	เมืองเชียงราย	เชียงราย
๑๘๒	ศรีโคมคำ	ตรี	สามัญ	เมืองพะเยา	พะเยา
๑๘๓	พญาภู	ตรี	สามัญ	เมืองน่าน	น่าน
๑๘๔	บุญยืน	ตรี	สามัญ	เวียงสา	น่าน
๑๘๕	สวนดอก	ตรี	สามัญ	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่
๑๘๖	ท่าตอน	ตรี	สามัญ	แม่อาย	เชียงใหม่
๑๘๗	ป่าดาราภิรมย์ (ธ)	ตรี	สามัญ	แมริม	เชียงใหม่
๑๘๘	พระพุทธบาทตากผ้า	ตรี	สามัญ	ป่าซาง	ลำพูน
๑๘๙	จองคำ	ตรี	สามัญ	เมืองแม่ฮ่องสอน	แม่ฮ่องสอน
๑๙๐	มัชฌิมาวาส	ตรี	สามัญ	เมืองอุดรธานี	อุดรธานี
๑๙๑	โพธิสมภรณ์ ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองอุดรธานี	อุดรธานี
๑๙๒	โพธิ์ชัย	ตรี	สามัญ	เมืองหนองคาย	หนองคาย
๑๙๓	ศรีสุทธาวาส ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองเลย	เลย
๑๙๔	พิศาลรัญญาวาส ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองหนองบัวลำภู	หนองบัวลำภู
๑๙๕	ธาตุ	ตรี	สามัญ	เมืองขอนแก่น	ขอนแก่น
๑๙๖	หนองแวง	ตรี	สามัญ	เมืองขอนแก่น	ขอนแก่น
๑๙๗	ศรีจันทร์ ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองขอนแก่น	ขอนแก่น
๑๙๘	มหาชัย	ตรี	สามัญ	เมืองมหาสารคาม	มหาสารคาม

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๑๙๙	กลาง	ตรี	สามัญ	เมืองกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์
๒๐๐	บูรพาภิราม	ตรี	สามัญ	เมืองร้อยเอ็ด	ร้อยเอ็ด
๒๐๑	บึงพระลานชัย ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองร้อยเอ็ด	ร้อยเอ็ด
๒๐๒	กลางมิ่งเมือง	ตรี	สามัญ	เมืองร้อยเอ็ด	ร้อยเอ็ด
๒๐๓	มหาวนาราม	ตรี	สามัญ	เมืองอุบลราชธานี	อุบลราชธานี
๒๐๔	ศรีอุบลรัตนาราม ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองอุบลราชธานี	อุบลราชธานี
๒๐๕	เจียงอีศรีมงคลวราราม	ตรี	สามัญ	เมืองศรีสะเกษ	ศรีสะเกษ
๒๐๖	หลวงสุมังคลาราม ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองศรีสะเกษ	ศรีสะเกษ
๒๐๗	ศรีมงคลใต้	ตรี	สามัญ	เมืองมุกดาหาร	มุกดาหาร
๒๐๘	มหาธาตุ	ตรี	สามัญ	เมืองยโสธร	ยโสธร
๒๐๙	ศรีธรรมาราม ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองยโสธร	ยโสธร
๒๑๐	สำราญนิเวศ ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองอำนาจเจริญ	อำนาจเจริญ
๒๑๑	สะแก	ตรี	สามัญ	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา
๒๑๒	บึง	ตรี	สามัญ	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา
๒๑๓	กลาง	ตรี	สามัญ	เมืองบุรีรัมย์	บุรีรัมย์
๒๑๔	ทรงศิลา	ตรี	สามัญ	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ
๒๑๕	ศาลาลอย	ตรี	สามัญ	เมืองสุรินทร์	สุรินทร์
๒๑๖	บูรพาราม ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองสุรินทร์	สุรินทร์
๒๑๗	บางกะเบา	ตรี	สามัญ	บ้านสร้าง	ปราจีนบุรี
๒๑๘	อุดมธานี	ตรี	สามัญ	เมืองนครนายก	นครนายก
๒๑๙	สระแก้ว	ตรี	สามัญ	เมืองสระแก้ว	สระแก้ว
๒๒๐	เขาบางทราย ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองชลบุรี	ชลบุรี
๒๒๑	ใหญ่อินทาราม	ตรี	สามัญ	เมืองชลบุรี	ชลบุรี
๒๒๒	ป่าประดู่	ตรี	สามัญ	เมืองระยอง	ระยอง
๒๒๓	ไผ่ล้อม	ตรี	สามัญ	เมืองจันทบุรี	จันทบุรี

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๒๒๔	บูรพาพิทยาราม	ตรี	สามัญ	ท่าใหม่	จันทบุรี
๒๒๕	โยธานิมิต	ตรี	สามัญ	เมืองตราด	ตราด
๒๒๖	เสนหา ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองนครปฐม	นครปฐม
๒๒๗	ไร่ขิง	ตรี	สามัญ	สามพราน	นครปฐม
๒๒๘	พระงาม	ตรี	สามัญ	เมืองนครปฐม	นครปฐม
๒๒๙	ไชยชุมพลชนะสงคราม	ตรี	สามัญ	เมืองกาญจนบุรี	กาญจนบุรี
๒๓๐	เทวสังฆาราม	ตรี	สามัญ	เมืองกาญจนบุรี	กาญจนบุรี
๒๓๑	เจษฎาราม	ตรี	สามัญ	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร
๒๓๒	สุทธิวาตวราราม	ตรี	สามัญ	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร
๒๓๓	ป้อมวิเชียรโชติการาม	ตรี	สามัญ	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร
๒๓๔	เขาวัง	ตรี	สามัญ	เมืองราชบุรี	ราชบุรี
๒๓๕	ช่องลม	ตรี	สามัญ	เมืองราชบุรี	ราชบุรี
๒๓๖	สุรชายาราม ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองราชบุรี	ราชบุรี
๒๓๗	บัวงาม	ตรี	สามัญ	ดำเนินสะดวก	ราชบุรี
๒๓๘	เกตการาม ธ.	ตรี	สามัญ	บางคณฑี	สมุทรสงคราม
๒๓๙	เกาะหลัก	ตรี	สามัญ	เมืองประจวบคีรีขันธ์	ประจวบคีรีขันธ์
๒๔๐	คลองวาฬ	ตรี	สามัญ	เมืองประจวบคีรีขันธ์	ประจวบคีรีขันธ์
๒๔๑	เขาโบสถ์	ตรี	สามัญ	บางสะพาน	ประจวบคีรีขันธ์
๒๔๒	แจ้ง	ตรี	สามัญ	เมืองนครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช
๒๔๓	ท่าโพธิ์ ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองนครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช
๒๔๔	มะนาวหวาน	ตรี	สามัญ	กิ่ง อ. ช้างกลาง	นครศรีธรรมราช
๒๔๕	ธรรมบูชา ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองสุราษฎร์ธานี	สุราษฎร์ธานี
๒๔๖	ไตรธรรมาราม	ตรี	สามัญ	เมืองสุราษฎร์ธานี	สุราษฎร์ธานี
๒๔๗	ชุมพรรังสรรค์	ตรี	สามัญ	เมืองชุมพร	ชุมพร
๒๔๘	ขันเงิน	ตรี	สามัญ	หลังสวน	ชุมพร

เลขที่	วัด	ชั้น	ชนิด	เขต/อำเภอ	จังหวัด
๒๔๙	มงคลนิมิตร	ตรี	สามัญ	เมืองภูเก็ต	ภูเก็ต
๒๕๐	ตันตยาราม	ตรี	สามัญ	เมืองตรัง	ตรัง
๒๕๑	แก้วโกรวาราม	ตรี	สามัญ	เมืองกระบี่	กระบี่
๒๕๒	ประชุมโยธี	ตรี	สามัญ	เมืองพังงา	พังงา
๒๕๓	สุวรรณคีรีวิหาร	ตรี	สามัญ	เมืองระนอง	ระนอง
๒๕๔	โคกสมานคุณ	ตรี	สามัญ	หาดใหญ่	สงขลา
๒๕๕	มัชฌิมาวาส ธ.	ตรี	สามัญ	เมืองสงขลา	สงขลา
๒๕๖	ชัยมงคล	ตรี	สามัญ	เมืองสงขลา	สงขลา
๒๕๗	ในวัง	ตรี	สามัญ	นาทวี	สงขลา
๒๕๘	คูหาสวรรค์	ตรี	สามัญ	เมืองพัทลุง	พัทลุง
๒๕๙	ตานีนรสโมสร	ตรี	สามัญ	เมืองปัตตานี	ปัตตานี
๒๖๐	มุจลินทวาปีวิหาร	ตรี	สามัญ	หนองจิก	ปัตตานี
๒๖๑	พุทธภูมิ	ตรี	สามัญ	เมืองยะลา	ยะลา
๒๖๒	ชนาธิปเฉลิม	ตรี	สามัญ	เมืองสตูล	สตูล
๒๖๓	ชลธารสิงเห	ตรี	สามัญ	ตากใบ	นราธิวาส
๒๖๔	หัวลำโพง	ตรี	สามัญ	บางรัก	กรุงเทพมหานคร
๒๖๕	สร้อยทอง	ตรี	สามัญ	บางซื่อ	กรุงเทพมหานคร
๒๖๖	แจ้งแสงอรุณ	ตรี	สามัญ	เมืองสกลนคร	สกลนคร
๒๖๗	บุณยประดิษฐ์	ตรี	สามัญ	บางแค	กรุงเทพมหานคร
๒๖๘	โพธิ์ปฐมาวาส	ตรี	สามัญ	เมืองสงขลา	สงขลา
๒๖๙	พุทธาธิวาส	ตรี	สามัญ	เบตง	ยะลา

ภาคผนวก

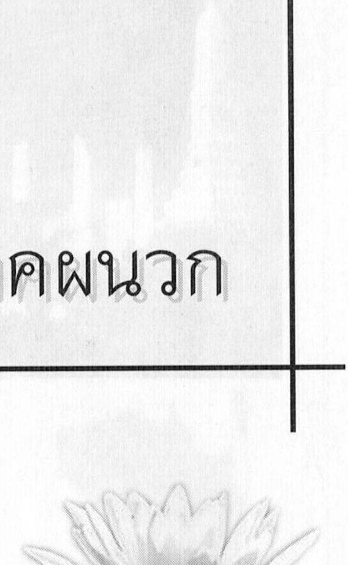

ประกาศวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดพิธีต้อนรับพระครูสัญญาบัตร

***

เนื่องในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙ พระบาทสมเด็จปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ให้ พระครูปลัดศีลวัฒน์ (อาทิตย์ อตฺถเวที ป.ธ.๓,พธ.บ.,พธ.ม.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ ในราชทินนามที่ **พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ** และทรงโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ให้ **พระครูสุทธิปริยัตยาทร** (สมชาย จารุวฑฺฒโน ป.ธ.๓, พธ.บ.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอาราหลวง ชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม นับว่าเป็นเกียรติประวัติแก่คณะสงฆ์อุบาสกอุบาสิกาวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารจึงเห็นสมควรจัดเตรียมงานต้อนรับให้สมเกียรติ ณ พระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

เพื่อให้การจัดงานพิธีต้อนรับพระครูสัญญาบัตรครั้งนี้ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ จึงเห็นควรให้มีคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบงานในวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงแต่งตั้งให้ผู้มีรายนามดังต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการจัดงานพิธีต้อนรับพระครูสัญญาบัตร ประกอบด้วย

พระธรรมโกศาจารย์ ประธานอำนวยการ

คณะกรรมการอำนวยการ

พระราชปริยัติดิลก	ประธานกรรมการ
พระราชธรรมวาที	รองประธานกรรมการ
พระราชปฏิภาณมุนี	รองประธานกรรกมาร
พระสุนทรวิหารการ	รองประธานกรรมการ
พระวิสุทธิภัทรธาดา	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิธูร	พระครูวิเชียรบุรารักษ์
พระครูอุดมธรรมวาที	พระครูพิพิธธรรมภาณ
พระครูวิมลพัฒนาทร	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ
พระมหาขจร จิตสีโล	พระครูสังฆรักษ์เสียง ทีปกโร
พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร	พระครูปลัดทวีป ปรกฺกโม
พระมหาเฉลียว เปสโร	พระครูวินัยธรญาติ ถิรนาโถ
พระครูวินัยธรสุรินทร์ กิตฺติภทฺโท	พระครูสมุห์ระมัด คุณธมฺโม
พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล	พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม
พระมหาสุเชษฐ์ สุเชฏฺโจ	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาอาคม สุมงฺคโล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระปลัดจักราวุธ ญาณวีโร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระมหาสุวรรณ์ ญาณิสฺสโร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกปฏิคม

พระราชธรรมวาที	ประธานกรรมการ
พระสุนทรวิหารการ	รองประธานกรรมการ
พระครูปลัดทวีป ปรกฺกโม	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระครูธรรมธรไพรัช วรโท	พระสมุห์ประยูร อภิปุญฺโญ
พระครูวิสาลสรคุณ	พระมหาเกียรติศักดิ์ ญาณสุโภ
พระครูใบฎีกาธีรพัฒน์ สุวินโย	พระครูสังฆรักษ์สุเทพ นิพฺพโย
พระมหาสุกรี สุจิตฺโต	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาเพ็ชร อธิปญฺโญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกสวัสดิการ

พระครูปลัดศีลวัฒน์ (สุรินทร์)	ประธานกรรมการ
พระครูพิพิธธรรมภาณ	รองประธานกรรมการ
พระมหาสุทธิพงษ์ สุทฺธิปภาโส	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระมหาเลิศ อคฺคปญฺโญ	พระมหาสมบัติ นาคเสโน
พระครูวินัยธรภิรมย์ กลฺยาโณ	พระวรเศรษฐ์ วรเสฏฺโฐ
พระมหาชะลอ อาภากโร	พระมหาอำพล จิตธมฺโม
พระมหาจักรภพ อภิปุญฺโญ	พระมหาณัฐพล กลฺยาโณ
พระใบฎีกาชาญ กิตฺติโก	พระครูใบฎีกาบรรเทา จนฺทสาโร
พระสันติ เขมจารโร	นางมาลี โพธิ์ชวัง
นางสมศรี นิมิตรัตนพร	นางพวงทอง วรเจริญศรี
นางพรรณี โชติมั่นคงสิน	นางช่อทิพย์ ทับสุทธิ์
นางอุทัยวรรณ พัทธยุติ	นางพรสรวง สันติธาดาพงษ์
นางรุ่งเรือง จิระปัญญายุทธ	นางมาลี สุขนาวิน
นางยุพิณ ศรีภักดี	นางคมคาย แย้มสรวล
นางละเอียด ทองพหล	นางเจริญศรี แซ่ซิ้ม
นางสาวสมพร บุญปลูก	นางศรีวรรณ สุขสันต์
นางน้อย ลักษณะนิยม	นางสิริกุล บันลือเขตต์

นางสาวฐิติรัตน์ ทองพหล
คณะกรรมการชุมชนวัดประยุรวงศาวาส
คณะสามเณรวัดประยุรวงศาวาส
คณะอุบาสก-อุบาสิกาวัดประยุรวงศาวาส
คณะผู้ปกครองนักเรียน ศพอ.ป.

พระใบฎีกาอภิลักษณ์ อภิรโต	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาสมชาย ปภสฺสโร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกประชาสัมพันธ์

พระราชปฏิภาณมุนี	ประธานกรรมการ
พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล	รองประธานกรรมการ
พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระมหาอัฐ รตนวณฺโณ	พระมหาจารุพงษ์ จารุวํโส
พระมหาเพ็ชร อธิปญฺโญ	นายประชา แจ่มจำรัส
พระมหาณรงค์ฤทธิ์ ญาณวิสิฏฺโจ	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาสุชาติ ธมฺมพโล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกจัดสถานที่/แสงเสียง

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ	ประธานกรรมการ
พระครูไพบูลสรกิจ	รองประธานกรรมการ
พระครูสมุห์สุพัฒน์ สุวฑฺฒโน	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระครูสังฆรักษ์สุเทพ นิพฺพโย	พระครูสมุห์ระวี เขมธมฺโม
พระอุปถัมภ์ ปิยรตโน	พระครูใบฎีกาเจรียน จนฺทูปโม
พระมหาเอียด จนฺทสิริ	พระครูใบฎีกากิตติ กิตฺติสาโร
พระใบฎีกาภูชิต วรธมฺโม	พระมหาสุนทร สิริธมฺโม

พระมหาวัชรพงษ์ วชิรเสฏฺโจ	พระมหาอำพล จิตฺธมฺโม
พระมหาบุญชู สิริปุญฺโญ	พระสมุห์เดชภิญโญ เตชธมฺโม
พระศิริพงษ์ สิริวํโส	พระใบฎีกาไตรรงค์ จิตฺตโสภโณ
พระสมุห์ปรีดา สุภโร	พระชินพันธ์ ชินวํโส
นายขวัญชัย เทียนมณี	

เจ้าหน้าที่ฝ่ายจราจรวัดประยุรวงศาวาส

คณะสามเณรวัดประยุรวงศาวาส

คณะกรรมการชุมชนวัดประยุรวงศาวาส

พระปลัดอำนวย สนฺตจิตฺโต	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาสมบัติ เตชธโร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระวีระ วีรญาโณ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกไทยธรรมและของที่ระลึก

พระวิสุทธิภัทรธาดา	ประธานกรรมการ
พระมหาสุเชษฐ์ สุเชฏฺโจ	รองประธานกรรมการ
พระมหาอาคม สุมงฺคโล	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระมหาสุกรี สุจิตฺโต	พระมหาสุรชัย สุรทสฺสี
พระมหาสุชาติ ธมฺมพโล	พระมหาสมชัย สิทฺธิเมธี
พระมหาจารุพงษ์ จารุวํโส	พระครูวินัยธรภิรมย์ กลฺยาโณ
พระปลัดจักราวุธ ญาณวีโร	พระใบฎีกาอภิลักษณ์ อภิรโต
พระครูสมุห์สุเทพ สุเทโว	พระมหาผล วิเชฏฺฐสมโณ
ทันตแพทย์พงษ์เทพ อนันตกุลนธี	นายนพดล มีโรจน์
นายกิตติพงศ์ จิตชื่นมีชัย	นางช่อทิพย์ ทับสุทธิ์
นางอุทัยวรรณ พัทธยุติ	นางยุพิณ ศรีภักดี
นางคมคาย แย้มสรวล	นางละเอียด ทองพหล
นางสาวสมพร บุญปลูก	นางศรีวรรณ สุขสันต์

นางน้อย ลักษณะนิยม	นางสิริกุล บันลือเขตต์
นางสาวฐิติรัตน์ ทองพหล	นางสาวชลกร แซ่ฉั่ว
นางสาวผ่องพรรณ แซ่ฉั่ว	นางสาวกาญจนา บุญแย้ม
นางสุวรรณา อนันต์	นางศิริเพชร จอนแจ้งจันทร์
นางเรณู โพธิ์ชวัง	นางวันดี ตรีศิริกุล
นางสุวรรณี แซ่ลี้	นางนิ่ม ครุสทัสสะ
นายสุทธิเดช ซองดี	นายกล้าณรงค์ จิตรมุง
นางพินิจ มูลสาร	เจ้าหน้าที่สำนักงานฌาปนสถาน
พระปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาสุวรรณ์ ญาณิสฺสโร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระหม่อมหลวงเกษมศรี เขมธมฺโม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ขอให้คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งนี้ ได้ช่วยรับภาระปฏิบัติหน้าที่ในงานพิธีต้อนรับพระครูสัญญาบัตรให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์อย่างสมเกียรติ สมฐานะ และบารมีธรรมทุกประการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙

(พระธรรมโกศาจารย์)

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

รายนามผู้อุปถัมภ์

คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
พิมพ์หนังสือวัดประยุรวงศาวาสกับราชนิกุล

องค์การเผยแผ่/พระธรรมโกศาจารย์/พระวิสุทธิภัทรธาดา
พิมพ์หนังสือศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครอง
คณะสงฆ์ของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิมพ์หนังสือพุทธวิธีการบริหาร

ดร. สุรพล สุยะพรม และนิสิต มจร. วังน้อย
พิมพ์หนังสือสวดมนต์

พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)
พิมพ์หนังสือธรรมะในพระราชดำรัส

พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล
พิมพ์หนังสือคู่มือวิปัสสนา

คุณศรีรัตนา-คุณประสาร เชาว์วุฒิเสถียร สิทธิโชค
พิมพ์หนังสือวาทะหลวงตา–แพรเยื่อไม้

พระครูสุทธปริยัตยาทร, พระครูโสภณปริยัตยนุกิจ
ข้าวต้มถวายพระตอนเช้า

คุณณรงค์ อินทรทูต

ก๋วยเตี๋ยวหมูตุ๋น

ญาติธรรมพระครูสุทธิปริยัตยาทร

ข้าวแกง

ชุมชนหน้าวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ก๋วยเตี๋ยว

คุณสุภาพ เกตุม่วง คุณมนประวรรณ กังวาลย์ทัศน์

กระเพาะปลา

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.ป.)

ขนมจีนแกงไก่

พระครูพิพิธธรรมภาณ(สมมิตร), พระปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร

และญาติโยมชาวเหนือ

ขนมจีนน้ำเงี้ยว

โรงเรียนจิตรดา

ขนมครก

ร้านสอาดโภชนาสี่แยกบ้านแขก

ไอศครีม

โรงเรียนวัดประยุรวงศ์ (ก.ทร.ปว.)

ถั่วเขียวปั่น

กรผลิตภัณฑ์น้ำดื่ม (P.T.) พงษ์ทิพย์

น้ำดื่ม

พระมหาสุเชษฐ์ สุเชฏฺโฐและญาติธรรมพระครูโสภณปริยัตยานุกิจ

กาแฟ-น้ำดื่ม

โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย, โรงเรียนสีตบุตรบำรุง

การแสดงดนตรีไทย

โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (สวย.)

การแสดงนาฏศิลป์

พระครูใบฎีกาธีรพัฒน์ สุวินโย และพระภิกษุสามเณรคณะ ๓

การแสดงดนตรีลูกทุ่งไทย

โรงเรียนซางตาครู้สคอนแวนท์

การแสดงวงโยธวาทิต

ประวัติวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

รวบรวมโดย

พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี)

ISBN : 974-364-407-9

พิมพ์พิเศษ : ธันวาคม ๒๕๔๙ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา : พระธรรมโกศาจารย์, พระราชปริยัติดิลก, พระราชธรรมวาที, พระราชปฏิภาณมุนี, พระสุนทรวิหารการ

บรรณาธิการ : พระวิสุทธิภัทรธาดา

กองบรรณาธิการ : พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ, พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล, พระมหาสุเชษฐ์ สุเชฏฺโจ, พระมหาสุกรี สุจิตฺโต, พระปลัดจักราวุธ ญาณวีโร, พระปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร, พระมหาสุวรรณ์ ญาณิสฺสโร, พระหม่อมหลวงเกษมศรี เขมธมฺโม

แบบปก : พระปลัดจักราวุธ ญาณวีโร, พระปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร,

รูปเล่ม : ธนเทพ วงษ์พันธุ์, กัญญา วงษ์พันธุ์

พิมพ์ที่ : นิติธรรมการพิมพ์ โทร. ๐๒-๙๐๓-๐๙๗๘, ๐๘๑-๓๐๙-๕๒๑๕

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงสร้างวัดมากถึง ๕๐ วัดนับเป็นจำนวนมากที่สุดในราชวงศ์จักรี

วัดประยุรวงศาวาส แม้จะไม่ใช่วัดที่พระองค์ทรงสร้างโดยตรง แต่ก็ถือว่า สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) ผู้สร้างวัดนี้ อยู่ในตระกูลบุนนาค ซึ่งเป็นราชินิกุลเกี่ยวดองกับพระบรมราชชนนี ของรัชกาลที่ ๒ จึงเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระองค์พระมหาษัตริย์....

พระธรรมโกศาจารย์
(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)